

SZÜRKE MADARAK

ÍRTA:
KELETI MÁRTON

BUDAPEST 1922
A NÉPSZAVA-KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA
VII, ERZSÉBET-KÖRÚT 35

I.

A házban nagy hajnali csend. Csak a földszint egy lakásában van világosság. Valamelyik korán kelő, túlságosan buzgó leány ébredt föl, megnézte az órát, aztán visszafeküdt, de a villanyt égve hagyta, hogy el ne aludjon.

A harmadik emelet fölött, a folyton gőzölgő mosókonyha mellett lakott Szentpéteri Tamás, a felesége, meg a kis leány. A lakásban csak egy ágy fért el, s ez a körülmény nagyon kellemes volt a házaspárnak, mert nem kellett másiktól gondoskodni. Az ablak a mocsos háztetőkre nézett, mert a ház mellett üres telek volt. innen el lehetett látni egészen a temetőig, de mindenütt csak háztetőt és semmi egyebet. Mintha az élet rendezője be akarna zárni mindent a három ember előtt.

Aludtak.

Az ember meg az asszony együtt feküdtek az ágyban, a kis leánynak az

ágy mögött volt a vacca. A férfi jobbra fordulva aludt, az asszony meg balfelé. A férfi erősen hortyogott, az asszony csendesen, szinte pihegve aludt. Még elég formás asszony lett volna, de az arcát, homlokát ellepte a nehéz munka sok gyűrött ránca. A férfi alvó arcán is látszott a kemény ember.

A száját szorosan összeszorította, mint-ha most is pörölne a házmesterrel és keményen szólna hozzá:

— Amiért én vici vagyok.

Mellettük szanaszéjjel a ruha. Az ember katonazubbonya a széken, a csizmája lekonyult szárral szinte összehúzódva gubbaszkodott az ágy mellett. Ing nélkül aludt, rongyos katonabluzban. Az asszonyon ing volt. Hímzett fehérnemű. Az egyik nagyságától való. A mosás után került véletlenül hozzájuk. De Istenem, a vicinének is kell ing.

A kis leány fölöltözve aludt. Csak cipő nem volt rajta. Vánnyadt, koravén, kékfoltos kis arcát a párnába fúrta, a rongyos, kopott kabátot a két kezével fogta, mintha attól félne, hogy leszalad róla. Ugy feküdt ott, mint valami kis halott. Alig pihegett, De az alvása, fekvése, mozdulatlansága, lehunyt szeme mind azt mondta:

— Jó, nagyon jó itt feküdni, aludni,

semmiről se tudni, semmit se csinálni!
Nagyon jó.“

Legelőször az ember mozdult meg
A hortyogás abbamaradt. Föülte és ál-
mosan azt mondta:

— Te! . . .

Hosszan nyújtotta el a szót. Az asszony
megmozdult, ő is fölébredt. Nem is ült
föl, csak a párnába dünyögte:

— Hagyd, még korán van.

Ez a jelenet minden reggel megismét-
lődött. Az ember azt akarta mutatni,
hogy ő az úr. Nem volt éppen rossz
ember, de mióta a háborúból megjött,
folyton nagy hangon beszélt és paran-
csolgatott. A kis leányt nem szívelhette.
Nem az ő gyereke volt, de nem emiatt.
Ha az övé, akkor is keményen fogja.
Amikor az asszonnal összeakadt, már
megvolt a gyerek. Nem kérdezte, kié,
mié. Bizonyosan valami úrtól származik.
Szentpéteriné Berényi Klára tizenkét
esztendő kora óta szolgál, megtörtén-
hetett vele ilyesmi. Ha összeakaszko-
dta, odavágta az asszonynak a poron-
tyot. Odavágta nemcsak szóval, hanem
cselekedettel is, de különben az az erős
hit élt benne, hogy nagyon szép csele-
kedet tőle, hogy itt tűri ezt a fattyút.
Pedig a kis féreg eléggé hasznossá tette
magát. Korán reggel kelt, kitisztította
az apja csizmáját, leszaladt a kávéme-

résbe, hogy fölhozza azt a fazék barna folyadékot, amelyet kávénak hívtak, aztán még a lépcsőket is leseperte és szaladt az iskolába.

Most még aludt, de a kiáltásra meg-rezzent. Nyújtózkodott, majd vacogni kezdett, fázott. A rongyos kabát nem adott meleget. A ruha hozzátapadt a testéhez és inkább fojtogatta, mint me-lengette. Testének kigőzölgése teljesen beleáradt a ruha foszlányaiba és még jobban sorvasztotta a gyöngye, kis testét.

Kinyitotta a szemét.

Egyet pislantott az apja felé. Láta, hogy még alszik, hát nem kelt föl. Láta, hogy reggel lett és ez elszomorította. Most majd elkezdődik a harc föl, le, ide a negyedik emelet tetejére. A házmesterné elküdi levéllel. A második emeleti nagyságához is be kell szólani, hogy nem akar-e valamit. Nyitott szemmel nézett a sötétségbe, várt. Az apja csak nem szólt. Hanem amikor már világosodni kezdett és nemcsak az ágy körvonalait, hanem a benne alvókat is látta, akkor csöndesen kimászott a vackából, lassú mozdulattal föl húzta a cipőjét.

Megrázkódott. Fázott.

A rossz kabátot magára húzta, az ágy elé tipegett és fölvette a csizmát.

Az ember ismét megmozdult.

— Te . . .

— Igenis, édesapám, — mondta Kai-kan és megállt az ágy előtt.

Az ember fölült. Amikor a gyereket meglátta, ásított.

— Jó, jó, aztán hozd a kávé.

— Igenis, édesapám, — mondta a gyerek, aztán kiment. A nagy mosókonyhában tisztította a csizmát. A földszinti leány már ott motoszkált. Ásított. Csapkodta a ruhákat bele a teknőbe, tüzet gyújtott az üst alá, aztán valami halk nótába kezdett.

Akkor jött be Boris. A tűz kezdte átjárni a kietlen helyiséget, a gőzök már szálltak fölfelé és homályossá tettek mindent. A leány meggyújtotta a lámpát

— Te vagy, kis penészvirág, — mondta neki és felé fordult. Jól megtermett, nagymellű, okos tekintetű barna leány volt. A beszéde tiszta csengésű, jó hangzású magyar beszéd volt, az alföldi emberek beszéde.

— Az anyád még döglik, téged meg hajnalban fölráz, hogy dolgozz neki. Nem sül ki a szeme szégyellettében. No, te se tudod, hogy miért vagy a világon, te szegény pára.

Boris lesütötte a szemét, Sokszor hallott ilyenféle beszédet, de nem igen értette. Mit akarnak ezek? Vagy az apját szidják, vagy az anyját, vagy mind a

kettőt. Nem értette a dolgot. A csizmát ki kell valakinek tisztítani, a lépcsőt le kell söpörni, a kávéért is el kell menni. Ez csak természetes.

A leány nem hallgatott.

— Persze, csak az a nagy marha ember kell neki, azt a bikát szereti a drágalátos, finom anyád. Kikaparnám a szemét, ha az enyém lenne.

Magához intette a leányt, teát adott neki, kalácsot dugott a szájába. A leány megborzongott. Ez jól esett. De abban a pillanatban megijedt. Hangokat hallott a szoba felől. Tudta, hogy az anyja nem szereti, ha szóba áll a leányokkal, de Istenem, ő nem akarta, igazán semmit se akart.

Az ajtó nyílott.

Ijedtében földre ejtette a bögrét. A tea széjjelfolyt. Az anya kiszólt:

— Gyere be.

A kis leány engedelmes mozdulattal indult befelé. Ha megölnék, akkor is menne, mert megszokta, hogy a parancsnak engedelmeskedni kell. Az anyja becsapta mögötte az ajtót. Meglökte a gyereket, hogy a falnak esett.

— Nem mondtam, te ronda féreg, hogy ne állj szóba senkivel . . .

A gyerek nem szólt. A feje megfájdult, mert a falhoz ütődött, de nem szólt. Az arcába csapott. A kisleány

Önkéntelenül fölemelte a kezét, de ismét leengedte, tudta, hogy nem segít magán. Talán a jó Isten is így akarja, hiszen ő mindent lát, az ő akarata nélkül nem történik semmi.

Még egyszer az arcába vágott a kis leánynak. Az ing félig lecsúszott róla, a haja egészen széjjelbomlott, ijesztő volt így a szoba közepén.

— Azért gondolok, azért etelek, azért szenvedek érted, hogy kibeszélj, te cudar, te . . .

Amíg beszélt, ütötte. A gyerek nem mozdult. Összehúzódva a fal mellett állt s amikor az anyja megmozdult, ő is tett egy-egy önkéntelen mozdulatot. A szemét féltette. Egyszer már majd kiverte az anyja a szemét, most is vastag kék aláfutás húzódott a szemhéj alatt, mint valami sötét árok. Egy vak ember állt a sarkon s folyton azt mondja:

— Szabad kérnem szegény világatlannak, szabad kérnem.

Ez borzasztó lehet. Lehunyta a szemét s elgondolta, hogy így kellene élni az örök sötétségben. Oh, ez rettenetes lehet. Vigyázni fog a szemére, mert a szeme világát nem adhatja vissza senki. A jó Isten se. Ennek így kell lenni, mert különben nem lenne annyi csonka, béna, nyomorék ember az utcán.

Szentpéteri Tamás az ágyban megmozdult.

— A csizmámat.

Az asszony kiment. A cselédleány már mosott. Fölkapta a csizmát, visszajött. Mérgesen nézett végig rajta, de nem kezdett vele. Majd máskor. Most nincs itt az ideje. De megbosszulja magát rajta. Minden szót hallott. Ezt nem hagyja így. Nem. Jön a kutyára dér. Hirtelen megvillant a fejében a bosszú gondolata és a terv is. Nagyon jónak találta. Megvillant a szeme és mindjárt nyugodtabb lett.

A csizmát odadobta a kis leánynak. Elővette a párna alól a bugyellárist, kiszedte a rongyos pénzdarabokat, letette az asztalra.

A gyerek gyorsan dolgozott. Kis kezével ügyesen kefélte le a sarat, megdörgölte a sárkefével a csizmát, bekente s aztán fényesíteni kezdte. Látszott rajta, hogy ebben mester.

— Siess —, mondta az anya.

Sietett.

Fél szemmel az ágy felé nézett. Az apja még szundikált. Addig kell elkészülnie, amíg föl nem ébred, mert ha fölnyitja a szemét és nincs kész a csizma, akkor kiabálni fog.

A kis szobában nem hallatszott más nesz, csak a kefe súrolása. Az asszony

még mindig a bosszúra gondolt, de azért már nyugodtabb lett. Ez a nagyszájú teremtés a borkereskedőéknél szolgál, jó dolga van, mert az asszonya is fél tőle. Ott is azt tesz, amit akar. Nem tanácsos vele kezdeni, mert nagy erő van a karjában, s ha nekilendíti, meg nem áll, amíg valamit el nem ér. A munka ég a keze alatt, tiszta, mint a frissen esett hó, egészséges, akár a fehérbélű alma.

Nem jó vele kezdeni. A múltkor is nagyon megtáncoltatta a házmesternét, mert rászólt, hogy ne poroljon, tíz óra van. No hát vigyázni fog. De adós nem marad. Már régen készül valamire. Ez a leány nem nyugszik. Folyton arról beszél, hogy őt le kellene csukatni, mert kínozza a gyermekét.

Hát kínozza ő a tulajdon gyermekét? Ő csak szigorúan fogja, mert azt akarja, hogy valami legyen belőle. Ha elkényesedik, rossz lesz, utcai nő lesz. Szigorúan kell fogni, hogy szeresse a munkát, dolgozzon és ne szégyelje az anyját. Ő is lehetett volna rossz, most selyemben járna, de nem ment. Inkább itt, a a negyedik emelet fölött, a gőzben. A gyerek elrontotta a szerencséjét. A postás el akarta venni, de azt mondta, nem kell neki olyan nő, akinek gyereke van.

Hát bűn a gyerek?

Vigye az ördög a postást, ostoba ember. Már pedig a férfinak legyen esze. Visszament a mosókonyhába. A leány javában dolgozott, dúdolt, szappanozott. Amikor meglátta Szentpéterinét, gúnyosan mosolygott.

Az asszony, mintha most látná először, köszöntötte:

— Jó reggelt.

A leány ránézett, aztán vállat vont, fogadta a köszöntést.

— Jó reggelt, Boris néni.

— Maga a legszorgalmasabb.

— Dolgozni kell.

— Érdeemes ezeknek?

A leány vállat vont. Megint csak azt mondta:

— Dolgozni kell.

— Szerencsájük van magával.

— Nem rossz emberek. Most is adott az asszony egy cipőt.

— Van neki elég.

— Öreg ruhát is adott, abból varratok újat. Nem rossz emberek.

— Ennivaló van.

— Van, van. Kétszer hús napjában, Hol van ez? A tanítóéknál egyszer van egy héten, akkor is kevés.

— Oh azok —, mondta az asszony és legyintett.

— Csak a nyomdászék esznek, meg

a bolond fiskális, a többi csak lézeng — mondta a leány.

Fölhozták a reggelit. Bögre kávé, nagy darab vajaskenyeret, meg tojást.

— Ejnye — mondta az asszony és megcsóválta a fejét. — Ez már teszi.

A leány nevetett.

— Aki dolgozik, annak enni kell.

Megtörülte a kezét, leült a sámlira és enni kezdett. Megkavarta a kávé, beleharapott a vajaskenyérbe.

— Hát a tojás?

— Az utoljára marad.

Valaki letről szólította a leányt.

— — Szól már az öreg masina.

A leány meg se mozdult. Nyugodtan szürcsölte a kávé tovább.

— Kérdezd meg, hogy mit akar.

A másik leány kiment és néhány pillanat múlva visszajött.

— Azt kérdezi a vén csoroszi, hogy mennyire vagy?

— Mondd meg, hogy tiszteltetem — és tovább szürcsölte a meleg kávé.

Boris elkészült a csizmával. Az ágyhoz állította, fölvette a rongyos, hosszú kabátot, a papirospénzt, a fazekat és kisurrant. Gyorsan ment, félt, hogy a leány megállítja és megint baj lesz. De amikor meghallotta, hogy az anyja bent nevet, megnyugodott. Olyan jó, ha az emberek nevetnek. Akkor az Isten szól

a világba. De amikor kiabálnak ... oh, az rettenetes. Keresztülszaladt az udvaron. A síkos kövön megcsúszott, elvágódott. A rongyos kabát még nagyobbat szakadt, de a pénz megvolt, azt erősen szorította. A fazéknak levált a füle.

Ez rettenetes.

Az ölébe vette a fazekat. Mit mondjon most..

Mit?

Lehajtotta a fejét.

Oh, te irgalmas Isten, miért tetted ezt? Miért? Hát okvetlenül bajba kellett hozni a te szegény cselédedet, Borist? Örömd van a bajban, te örök mindenható, ott a magas égben, hogy így megcsúfolod szegény szolgádat? Most megint baj lesz s te talán nevetsz odafönt. A tisztelendő úr azt mondta: Az úr irgalmas, az úr mindent lát, megbünteti a gonoszt, megjutalmazza a jót. — Hát ő gonosz, hogy így megcsúfolja minden? Visszanézett arra a gonosz kőre, miért kellett neked éppen itt, ilyen sikosan meghúzódni, hogy rajta elvágódjon szegény Boris, hogy leváljon a fazék füle, még nagyobbat szakadjon a kabát és jöjjön utána kegyetlen nagy veszedelem.

Lehorgasztotta a fejét, érezte, hogy mindjárt sírni fog. Ez a nap kegyetlenül kezdődik, vájjon mit fog még hozni? Estig? estig talán meg is hal.

Összerezzenet.

Valami mérges öregasszony rárivalt:

— Te disznó, nem tudsz vigyázni. A kávémat kidönti.

Nagyot taszított balkezevel a kis leányon. Csöpp híjja, hogy ismét nem vágódott el, de talpon maradt.

Az öregasszony még visszanezett és tovább morgott.

— Az ágyban aludj, te...

Boris megállt. Most már félt. Nem jött senki az utcán. Lassan vigyázva ment a kávémérés felé. Fölment a lépcsőkön, kinyitotta az ajtót, bement.

Néhány munkásember reggelizett nagy csendben. Újságot olvastak, a kávésné dirigálta a leányokat:

— Sietni azzal a kávéval.

Meglátta Borist.

— No te kis penész, itt vagy? Mit csinál a részeges apád? Szép kis zenebonát csinált vasárnap.

Elvette a bögrét.

— Hát ezzel mit csináltál? Nincs füle, megetted? No ez szép. Hogy fogjam meg? Oh, te mamlasz.

Tálcára tette, úgy töltötte be a kávé. Elvette a kis leánytól a pénzt.

— De rongyos pénzt hoztál. Miért nem viszi az apád ezt a kocsmába? Ha még egyszer ilyet hozol, nem veszem

el, — mondta. Vendégek jöttek, otthagytá a kis leányt.

Boris kilipegett.

Nagyon félt. A fazéknak nincs füle, a kabát még egyet szakadt, ha most nem vigyáz, leesik a földre, kifolyik az útra... Alig mert lépkedni. Minden lépés után megállt. Teremtő jó Isten, légy irgalmas.

Szentpéteri Tamás ezalatt fölébredt. Föülte, ásított s azt mondta:

— A csizmámat.

A csizma ugyan ott volt az ágy mellett, de így jól hangzott.

Az asszony így felelt:

— Jó, jó, nyisd ki a szemed.

Az ember lenyúlt, fölvette a kapcáját, becsavarta a lábát, aztán lefordult az ágyról. Belerázta magát a csizmába. Aztán dűnnyögött.

— Jobban is kipucolhattátok volna.

— Ott van, csináld, — mondta kurtán az asszony.

Nem is törődött a csizmával, de valamit csak kellett mondani. Úgy érezte, hogy szüksége van rá, hogy néhány szót váltson az asszonnyal.

— Van kávé?

— Talán az ágyban innád?

— Csak kérdem, hogy van-e?

— Tudod, hogy lesz, mit kérted?

— Tegnap is rossz volt.

— Ejnye, de finnyás lettél. A háborúban a moslék is jó volt.

— Az más, — mondta nagy meggyőződéssel. Ki akarta fejteni, hogy a háború is más, meg a béke is. Gondolkozott is egy keveset, de nem tudta a beszédhez való szókat megtalálni. Ezért irigyelte az asszonyt, hogy az mindisr olyan jól eltalálja, mit kell mondani. O meg sokszor adós maradt a szóval. Adós marad, pedig nagyon jól elgondolja, de nem tudja kimondani. Iriyelte a papokat is, hogy oly simán, hosszan tudnak beszélni. A kapitány is tudott, de az mindég egyformát mondott.

— Fiuk, a becsület . . .

Legyintett.

Ledobta a kabátot. Nagy mosdótálban ott volt a friss víz, megmosdott, megtörülközött. Az asszony vizet adott neki, hogy a száját is kimossa.

Boris megjött.

Lassan lépkedett a lépcsőkön. Minden emeleten megállt, hogy még tovább tartson az út. De mégis felért. Lassan nyitotta ki az ajtót. Az apja törülközött, az anyja kenyeret szelt.

— De soká jöttél, — mondta a gyereknek, — de nem volt a hangjában semmi érdekesség.

Boris letette az asztalra a bögrét. Az

asszony fölvette, belétöltötte a kávé a lábasba, onnan meg a bögrékbe.

A kezében volt a fazék és nem szólt.

Boris odafigyelt. Nem látta volna meg? Hiszen ő mindent lát. Vagy a jó Isten nem akarta, hogy lássa?

Így lesz.

De mi az?

Most a kezébe veszi. Megforgatja, a fejét csóválja.

— No most — gondolta a kis leány. Lehunyta a szemét, várta az ütést.

— Holnap a másik fazekat vidd, ennek letört a füle. Még szerencse, hogy el nem ejtetted.

A kis leány felnézett. Mégis csak vigyáz valaki az emberre.

A kései őszi reggel első napsugara beleszaladt a lompos hajlékba.

Megvilágított mindent. Megvilágította a szétvetett, durvahuzatú ágyat, a kisleány vackát, a kávé szürcsölgető embereket. A nap, a fény, a meleg az jó elhallgattatja az embert, csendet súg a fülébe és lehunyja a szemeket . . .

II.

Boris előkeresgélte az olvasókönyvet, az irkát, meg a tolltartót és elindult az iskolába.

— Te — mondta az anyja —, aztán ott legyen az eszed, értetted?

A kis leány bólintott, hogy érti. Az anyja előbb még rendbeszedte egy kicsit, majd útnak engedte. Kihúzta magát és büszkén lépkedett lefelé a főlépcsőn. Most nem szemetet visz, most itt mehet a főlépcsőn. Magához szorította a könyveket és belenevetett a reggeli ködbe.

A város már megmozdult. A boltokat nyitogatták, a gyerekek iskolába indultak.

Amint a kapun kilépeti, a házmesterné megszólította:

— Te, Boris, szaladj át ezzel a levéllel. — A szomszéd házra mutatott.

Boris már tudta, hová kell menni. A másik házban lakott valami Pista nevű fiatalember. Annak szól a levél.

Az asszony még utána szólt:

— Te aztán vigyázz, ne add másnak.

Boris elsietett a másik házba.

Már többször vitt levelet annak a fiatalembernek. Nem értette egészen a dolgot. Miért kell levelet vinni, mikor minden este együtt sétálnak a Német-utcában. Azt is látta, hogy Pista megcsókolta az asszonyt. Nem értette. A házmester úr pedig alszik ilyenkor.

Besurrant a kapun, ismerte a lakást. Földszint három. A fiatalember valami özvegyasszonynál lakott. Az asszony a konyhában foglalatoskodott.

— Mit hoztál? — mordult a gyerekre.

A kis leány odanyújtotta a levelet.

Az asszony valami olyasfélét morgott, hogy nem szégyelli magát ez a ronda dög, de a levelet bevitte.

Hangokat hallott, az asszony kijött.

— Menj be — mondta neki.

Boris bement.

Vagy négyen aludtak a szobában, Pista ásított, a levelet a kezében tartotta.

— Mondd, hogy jól van.

Boris indult.

— Várj.

A kabátja zsebében kotorászott, kihasználva egy koronást és odaadta.

A kis leány alig mert utána nyúlni. Az anyja azt mondta neki, hogy ne fogadjon el sehol semmit. Se ételt, se pénzt. De a koronást azért mégis elfogadta. Látott a kőrúton a kirakatban babákat, olyat szeretett volna. Belekötötte a pénzt a zsebkendőjébe, és eldugta.

A házmesterné a kapunál várta.

— Mit mondott? — kérdezte.

Boris gondolkozott. Ebben a pillanatban nem tudta, de szerencsére eszébe jutott, hogy csak annyit mondott: jól van. Az asszony meg volt elégedve. A zsebébe nyúlt és két koronást adott neki.

— Te, aztán el ne járjon a szád.

Nem értette a dolgot, de ezt is elfogadta. Miért mondta a házmesterné,

hogy el ne járjon a szád. Pillanatig gondolkozott rajta, azután tovább ment. A körútra ért. Egyszerre valaki hátulról meglökte. A nagyobbik nyomdászfiú volt. A cseléd rémülten sivalkodott utánuk, de ők nem törődtek vele.

Boris elejtette a könyvet.

A kisebbik felkapta és előreszaladt, így értek el a vöröstéglás iskoláig. A kapunál a szolga pipázott és komolyan mondta:

— Letörülni a lábakat.

Borisnak a szíve dobogni kezdett, amikor fölment a lépcsőn. Nagyon szerette az iskolát. Az igazgató úr ugyan szigorú, de Ilka néni nagyon kedves és olyan szép. Sohase haragszik, csak rájuk néz és azt mondja:

— Kis leányok, hát rosszalkodtok?

És akkor egyszerre olyan nagy csend lesz, hogy a légy zúgását is meg lehet hallani. A tisztelendő úr is jó. Olyan mint Jézus, szőke, kék szeme van, milyen szépen teszi imára a kezét, mikor mondja, hogy:

— Add meg a mi mindennapi kenyereinket.

Boldogan és bátran lépett a nagy szobába. Már többen voltak ott. A doktor kis leányaival a szobalány jött, levette a kabarcukat és fehér kötényt adott rájuk.

Leakasztotta a nyakából a kopott ken-

dőt s leült a harmadik padba, ott volt a helye. A kis leányok már majszolni kezdték az ennivalót. Egy szigorú tekintetű gyerek ment az emelvényre és rászólt a többire.

— Csend.

Most már csak suttogva beszéltek egymással.

Boris elővette az olvasókönyvet. Nézte a furcsa betűket és megpróbálta, hogy tudna-e abból valamit kihozni. Nem tudott. Nagyon jó lesz, ha majd olvasni tud. Akkor előveszi a képeskönyveket és végigolvassa.

A tanítónéni bejött. Csend lett, imádkoztak. A néni előmondta a szókat, ők utána. Boris a nénit nézte. Milyen szép. Úgy áll ott, mint a szent. Gyönyörű, fehér ujjai egymásba kulcsolódnak, tiszta kék szemének tekintete oly jóságosan siklik el a gyermekek fölött. Ilyennek látta lefestve az angyalokat.

Imádság után körülment a gyermekek között, megnézte, hogy rendben van-e irkájuk, könyvük.

Boris mellett megállt, megsimogatta az állát, fölemelte a fejét. A gyerek úgy érezte, hogy az a kék szempár teljesen belefúródik az ő tekintetébe. Szédülést érzett, a padba kapaszkodott.

— Te, — mondta neki halkán, — bántott valaki?

A kis leány nem felelt.

Az ajka remegni kezdett, érezte, hogy mindjárt elsírja magát.

— Megütötte a szemedet? — kérdezte tovább.

Most már érezte az ütést. Fájt, égette. Mintha tűz gyulladna ki azon a ponton, ahol megütötte az anyja.

A válla is megrándult a sírástól.

— No felelj szépen, — mondta tovább a tanítónéni.

A kis leány nem tudott szólni. Lassan fölemelte a fejét s valami nagy, tiszta áhítattal tekintett az előtte állóra. Azután hirtelen lehajolt és megcsókolta a kezét. A tanítónéni megsimogatta a kis leány arcát.

— Te kis szerencsétlen, — mondta.

Boris hallotta már ezt. Nem értette egészen a szót, de gondolta, hogy mit jelent. Az anyja is mondta neki, mikor szidta.,

— Oh, te szerencsétlen, te mihaszna, te semmi, te rongy.

Ezt értette. Az Isten rendelte így, hogy az ember ilyen legyen, — gondolta, sokszor. A tisztelendő úr is így mondta, hogy Isten végtelen jóságától függ minden. Hát akkor ez is. Ha így rendelte, akkor neki verést kell kapni, sok szidást, ütést... igaz,... de azért mégis olyan

jó, ha az embert nem bántják és ilyen fehér kézzel végig simogatják.

A néni még mindig előtte állt.

— Megütötted?

Boris a fejét rázta.

Hazudni nem szabad, a hazugság bűn, — mondta a tisztelendő úr, hát nem fog hazudni soha.

Miért is akarja a néni tudni, hogy mi történt. Az embert megverik és vége. Nem olyan nagy dolog ez. Jézust is bántották, leköpték, ütötték, testét szegekkel ... Istenem, az mégis borzasztó ... Hát micsoda ő Boris, a néni úgy írta be, hogy Berényi Boris, kis, hitvány leány, az Isten engedelmes kis szolgálója, miért kell azt kérdezni, hogy megverte-e őt valaki.

— Megvert valaki, — mondta a tanító néni, most már nem kérdezte, úgy mondta, mint aki biztosan tudja.

— Majd kiverték a szemedet, — mondta tovább és a fejét csóválta.

Azután visszament az asztalhoz, elővette a nagy könyvet, lapozgatott benne, majd visszajött hozzá.

— Szoktál verést kapni otthon?

Boris felnézett. Furcsának találta ezt a kérdést. Alig tudott járni, már verte az anyja.

— Igen, — felelte, de egészen nyugodtan.

- Az apád? — kérdezte tovább.
 A kis leány megrázta a fejét.
 Az apja csak szidta, de nem bántotta.
- Az anyád?
 — Igen.
 — Miért ver?
 Erre nem tudott felelni.
 Hogy miért? Hát mert az embert meg-
 verik, azért.
- Rossz vagy?
 Ezt se értette ...
 — Nem fogadsz szót?
 No ezt nem lehet mondani, hiszen ő
 engedelmes és jó.
- Ma is megvert az anyád?
 — Igen.
 — Miért?
 Gondolkozni kezdett.
- Hogyan is történt? Hogyan? Igen, ki-
 ment a mosókonyhába s ott a leány
 mondott valamit, azért. Ezt el kellene
 mondani, de nem tudja. Hosszú beszéd
 volna.
- Hát tegnap? — kérdezte tovább.
 — Igen, — mondta.
 — Miért?
 Erre már emlékezett.
- Mert bementem a nyomdászékhoz,
 — Miért mentél be?
 — Játszani.
 — Nem szabad?
 — Nem.

— Akkor szófogadatlan voltál.

— Igen.

— Miért teszel olyat, amit nem szabad?

Ismét nem tudott felelni. De most már jobban érezte magát. Ő rossz és szófogadatlan.

— Mit csináltatok?

— Játszottunk a babákkal.

— Neked nincs babád?

A fejét rázta, elkomolyodott és az ajka ismét remegni kezdett. Nem tudott szólni.

— — Szeretnél?

A kis leány fölnézett, mosolygott. Láta a bábút.

— Majd kapsz ... Jó lesz? Boris az ajkát harapdálta.

... Istenem, egy bábu ...

— Ágyacskát is szeretnél hozzá?

A kis leány mosolygott.

— No jól van, csak szófogadó légy otthon.

Az igazgató jött be. A kis leányok felálltak. A szigorú tekintetű ember végignézett rajtuk. A néni magyarázott valamit az igazgatónak, majd kihívta Borist és megmutatta. Az igazgató megtapogatta vaskos ujjaival a kis leány szemé alját és azt kérdezte:

— Fáj?

A gyerek nem szólt, csak bólintott.

— Amióta ismerem, mindig ilyen az

arca, — mondta a néni. Majd föl húzta a kis leány ruhájának az ujját.

— Tessék, itt is.

Kék-zöld foltok tarkították a vánnyadt, sovány kis kart.

A férfi a fejét csóválta.

— Hihetetlen, — mondta, majd meg-simogatta. Helyre küldték. Még beszélgettek egy keveset, Boris annyit hallott:

— El kell hivatni az anyját.

Megijedt.

Mindig félt, ha az anyjáról hallott.

A néni most írt valamit, aztán cédulát adott Borisnak.

— Ezt vidd haza, add oda a mamádnak. Boris betette a könyvbe.

Nem tudott már figyelni. Félt. Csak úgy félfüllel hallotta, hogy a néni mit mondott...

. . . Ha valakinek van két fillérje ... és így tovább.

Eszébe jutott a zsebkendőbe csomózott pénz és valami kis öröm szaladgált benne. Végiggondolta, hogy ebből talán lehetne egy bábut venni, ha úgy nem is lenne hozzá, nem baj.

Csöngetéskor kimentek a folyosóra.

A néni odahívta és megmutatta egy másik öreg néninek. Az is a fejét csóválta.

— Borzasztó, borzasztó, — mondta. Azután halkán tovább beszélgettek. Amikor hazaért, odaadta a cédulát az

anyjának. Nehezen tudott olvasni, hát csak lassan betűzte ki, hogy az iskolában megjelenni szíveskedjék. Nem értette egészen a dolgot. Gondolkozni kezdett. Mi az, hogy megjelenni. Az Úr angyalai megjelentek Jákob előtt. Ezt érti. De miért kell neki megjelenni. Meg akarta kérdezni valakitől. A cselédleány még ott mosott a konyhában, de ettől nem kérdezi. Talán ő se tudja. A zsebébe tette. A kis leány ott motoszkált előtte:

— Te, — mondta neki, — mit csináltál az iskolában?

A gyerek nem felelt. A zsebkendőjét húzgálta.

— Jaj neked, ha megtudom, hogy ott is gyalázatos voltál.

Kiment.

A harmadik emeleten lakott a fűszeres. Annak a felesége biztosan tudja. Bement. Odaadta a cédulát.

A lompos asszony végigolvasta és azt mondta:

— Tudja mi van ebben, viciné? Az asszony a fejét rázta.

— Hát az, hogy menjen be az iskolába, Boris miatt.

— Miért?

— Az nincs itt.

— Tudtam, hogy elkövetett valamit a gyalázatos. Hát látja nagysága, milyen

komisz ez a kölyök. Hasztalan ütöm, verem, nem használ neki semmit.

— Az enyém is csak olyan, — mondta mérges mozdulattal a lompos nő. — Én is elzupálom az enyémet, de azért mégis elköveti a komizságot. Tegnap kidöntötte a tintát az abroszra. Azt hiszi, megverhettem? Az apja nem engedte. Azt mondta, nem tehet róla, véletlenség volt. Köszönöm szépen. Holnap megint kidönti. Mert ha az ember nem látja el őket, akkor aztán ...

Legyintett a kezével.

Az asszony bólintott. Ezt szerette hallani. A fűszeresné véleménye teljesen megegyezett az övével.

Még sokáig beszélgettek. A gyermeknevelésről áttértek a ház lakóinak a helyzetére. A fűszeresné szidta a házmesternét.

A viciné mosolygott.

— Hátha a nagysága azt tudná, amit én?

Az asszony megállt.

— No mit tud?

A másik nevetett.

Nem akarta olyan könnyen kiadni a dolgot.

— Az aztán a furcsa.

— Hát mondja már.

— Az aztán a cifra.

— Beszéljen no.

Két tojást adott neki.

— Tegye a zsebébe, oszt' beszéljen.

A két tojást gyorsan elsülyesztette.

— Ismeri a nagysága azt a kölyköt a másik házból?

— Melyiket?

— Azt a suhancot.

— Nem ismerem.

— Dehogy nem. Azt a vékony cérnaszál kölyköt.

— A szomszéd házmesterné fiát?

— Azt.

— No.

— Mindjárt

Elkezdett nevetni.

A másik tágra nyitotta a szemét. Alig tudta bevárni, hogy valamit halljon. Most előrehajolt és odasúgta:

— Az a babája.

— Kinek?

— Kinek? Hát neki. — Es lemutatott.

— Ahá ... neki... Igazán ... no ... ne mondja . . . Különben várjon csak ... hát persze hogy az . . . láttam őket. .. Az a kölyök . . . pfuj .. . szégyelheti magát...

— Nincs ennek szégyene.

— Nincs.

— Amilyen kívül, olyan belül.

— Olyan. Aztán honnan tudta meg?

— Hát a Borissal küldi a leveleket.

— Ne mondja.

— — Drágám, édesem, így írja.

— Oh, az a cudar. Es az ura?

— Az a mafla, az alszik.

Nevettek.

Még sokáig beszélgettek, sorra vették az egész emeletet. Az igazgatóékat, akik alig esznek, mert nem telik, az elsőemeleti doktorkisasszonyokat és a kese ügyvédet, aki nem mer a leányokra nézni, mert fél a mamájától és csak harmincöt éves.

A tojást mégegyszer megköszönte és fölment a lakásba. A kis leány a folyosón állt és nézte, hogy a másik ház udvarán mit csinálnak a kocsisok.

A telken csak istálló volt, fogatok, lovak álldogáltak rajta. Szerette nézni a vidám fickókat, akik egymás hátára ugráltak, birkóztak, tréfáltak és bizony sokszor verekedtek is.

Odakuporodott a rács szögletébe és lebámult. Pillanatra elfelejtkezett mindenről. Jó volt itt ülni. Fejét a hideg vasra szorította, a szemét lehunyta. Hallotta a legények kurjongatását s pillanatra azt hitte, hogy valahol nagyon messze van innen.

Az anyja rácsapott.

— Mit alszol itt, nem volt elég éjszaka, te mihaszna, lódulj.

Kezébe adta a söprűt. A gyerek elillant. Lesietett a hátulsó lépcsőn, meg

is botlott a söprűben, a homlokához vágódott. Nem törődött vele. Tovább sietett.

Az első emeleten a nagyobbik nyomdászfiú került elé. Elállta az utat.

— Most meghalsz — kiáltotta a kis leánynak.

Az védekezett, maga elé tartotta a kezét. A fiú kikapta a söprűt és elszaladt. Boris utána.

— A söprűt . . . add ide a söprűt ó — kiáltotta.

A fiú hátranézett, nevetett, az udvaron a lába közé fogta söprűt és lovagolt rajta.

Boris kétségbeesetten kiabált.

— Add ide . . . add ide . . .

Ha a szerszám eltörik, vége van.

A fiú lecsapta a földre s otthagya az udvar közepén. Odaszaladt, fölkapta megnézte, nincs semmi baj. Ma szerencséje van. A fazékkal se történt baj, evvel se. Hozzáfogott a söpréshez. Igazán nem volt értelme a dolognak, de hát az anyja kívánta, meg kellett tenni.

Az asszony fölment a lakásba. Még mindig nem hagyta a dolog nyugodni. A moziban látott egy képet. Ott volt olyan gyerek, mint az övé, azt is verték. Nem lehet máskép. A gyereket verni kell. Akkor jó lesz, istenfélő, en-

gedelmes. Ezek a kölykök itt a házban mind cudarok. Minél úribb, annál cudarabb. A nagyságák nem érnek rá arra, hogy a gyerekeikkel törődjenek. Csak öltözködnek, meg sétálnak, aztán ... no arra jobb nem is gondolni. A nyomdász fiai számárfület mutogatnak az anyjuknak. Persze mindég azt hallja, drágám, édesem, aztán úgy is cselekszik. Mire való akkor a műveltség, ha semmire se tudnak vele menni az emberek. O nem műveit, az igaz, de van-e valakinek ilyen engedelmes gyereke, mint neki. Lenézett az udvarra, a gyerek szorgalmasan söpörgetett. No ezt mutassa meg akármelyik a híres nagyságák közül. De az a cudar házmesterné, most se hagyja békén. Most is beszél hozzá, ahá, cédulát ad neki, beleköti a zsebkendőjébe. No jó, majd ad neki, megtanítja. Hozzáfogott az ebédhez. Levest melegített, tegnapról főzelék maradt, egy kis húst is szerzett ma, mert ő ment el a mézáróshoz az elsőemeleti szakácsné helyett. Jó ebéd lesz. Begyújtotta a kis vaskályhát, kilökte az ablakot, mert füstölt a kályha. A leves nemsokára forni kezdett, a főzelék is megmelegedett. Megtapogatta a húst, egy kicsit még kemény volt, de hát az nem baj.

Leszólt:

— Boris, gyere ebédelni.

A gyerek fölnezt.

— Megyek, édesanyám.

No hát ilyen szépen se felel ám a többi. Ha az anyjuk hívja őket, azt mondják:

— Nem megyek.

De az övé jön ám. Már indul is föl felé. A nagy söprút lóbálva cipeli. No most meglátja, milyen ez a gyerek. Hazug-e vagy sem? Ő azt hiszi, hogy rossz és hazug. Hát most meglátja.

A gyerek bejött.

Az asztal közepén láda állott, arra tette a tányért.

— Egyél.

A gyerek nekiesett a levesnek. Az asszony engedte, hogy egyen néhány kanállal. Ő is evett. Pillanatra csönd lett, csak a leves szürcsölgetése, meg a vele járó szuszogás hallatszott.

— Fölsöpörted az udvart? — kérdezte.

— A gyerek fölnezt:

— Igenis, édesanyám.

— Tiszta?

— Tiszta.

— Bántott a nyomdászgyerek?

— Elvette a söprút.

— Szép nevelés, — mondta maga elé. Most oldalt nézte a gyereket. Az gyorsan kanalazta a meleg krumpli-

levest, látszott rajta, hogy jól esik neki a meleg étel.

— Te, kivel beszéltél az udvaron?

A gyerek nem felelt.

— Beszélsz, vagy nem beszélsz? Pofonütötte.

A gyerek remegett, a kanál beleesett a levesbe.

Hogy kivel is beszélt? Istenem, hirtelen nem is tudja. A földszinti leány is beszélt vele, almát adott neki.

Azt nem meri mondani, mert az anyja haragszik a leányra.

— Mondod, vagy nem, te hazug kutya, — rikácsolt rá és végigvágott az arcán

— Add ide a zsebkendődet, te cudar.

A leány oda adta. Az asszony kibogozta, kivette a cédulát, megnézte, de nem tudta kibetűzni, mert plajbásszal volt írva és a betűk úgy egymásnak szaladtak benne, hogy alig tudta megkülönböztetni azokat. Még egy csomót látott. Azt is kibogozta. A pénz volt benne.

Lecsapott a ládára.

— Ez honnan való.

Nem tudott felelni.

— Te tolvaj ... te . . .

Beszélni szeretett volna, hogy ő nem tolvaj, kapta a pénzt, de nem tudott. Olyan nehéz megtalálni a szókat. Legjobban szeretett volna letérdelni, a kezét

csókolni és nagyon szépen arra kérni, hogy hát ne bántsa ... ne verje, ő nagyon jó, engedelmes . . . nem tolvaj... imádságba foglalja szüleit . . .

Az asszony folytatta.

— Loptad, cudar, most megfogtalak. Elhordod az én keserves keresményemet. Azért szenvedek érted, azért kínlódom, ezért gyötrődöm . . . oh, te becsutelen . . . hát van neked lelked, hogy így pusztítod szegény szüléidet. Nem beszélsz úgy-e, te bestia, no megállj, ezért meglakolsz.

A kíváncsiság nagyobb volt benne, mint a düh s ez szerencséje lett a kisleánynak, mert nem kapott több verést. Az asszony eléje csapta a tányér főzeléket:

— Ne, zabálj.

Majd lesietett.

A fűszeresnéhez ment. Az asszony nagyban harsogott.

A vánnyadt kis bandzsa leány a sarokban pityergett.

— Egyebet se tud, csak verekedni, megmondom apának.

Szepegett.

Az asszony folytatni akarta a nevelést, mert a kisleány felé indult.

— Az apáddal fenyegetődzöl, te szemtelen . . .

Akkor lépett be a viciné.

— Úgy, úgy, nagysága, csak szedje

rendbe a kisasszonyt, én is most hagytam helybe az enyémet.

— Az apjával fenyegetődzik, mintha félnék tőle.

— Meg is mondom apuskának — mondta a gyerek.

— Hallgatsz, — rikoltott a lompos asszony. Az erős mozdulattól kinyílt a blúza, s látni lehetett erős mellét.

— Hagyja a nagysága.

A kis leány kiment, de jól becsapta az ajtót.

— Látja, milyen komisz, — mondta, de az apja nem hiszi. Az rontja el, majd meglátja mi lesz belőle, de én nem engedek neki.

— Jól teszi a nagysága, ne is engedjen neki. Ilyen a gyerek mind, ha az ember nem fogja őket, vége.

Kihúzta a cédulát.

— Képzeld nagysága, mit találtam a gyereknél.

— No.

— Hát az előbb, hogy lenézek, látom, hogy az a szemét beszél velem. Kikutatom, hát ott van a zsebkendőbe kötve ez a cédula.

Az asszony átfutotta, majd nevetni kezdett.

— No hallja ...

— Úgy-e, nagysága.

— Milyen gyalázatos.

— Úgy-e?

Nem akarta mondani, hogy nem tudja, mi áll benne, ki szerette volna belőle venni a dolgot.

— Hát mégis igaz?

— Mindég mondtam.

— De hogy ilyen gyalázatos, azt nem gondoltam volna.

— Hangosan olvasta a cédulát.

— Ma nem lehet, holnap ott, ahol izentem. Sok pusztit.

— Oh, a ronda.

Itt valami erős szót használt, a másik nevetni kezdett.

— Ilyen nő ez kérem, nagysága.

— Hát most mi lesz a cédulával?

A másik nagyott nézett, erre nem gondolt. Hogy mi lesz, hát persze, ezt el kell valahogy intézni. Mégse akart elkezdni vele. Alapjában véve nem is tudta, hogy miért haragszik rá.

— Küldje csak át, nehogy észre vegyen valamit.

— Jó lesz.

Még beszélgettek. Most a földszinti lakókra került a sor és erősen elintézték a borkereskedő cselédjét. — Nem bir magával az a ribanc, — mondta, — de majd elintézem.

Majd ismét eszébe jutott a cédula.

— Hogy is tetszett mondani, nagysága? Jelenjek meg az iskolában?

Most már nagyon tetszett neki a szó.

— Igen, menjen el holnap reggel.

— Jó.

Azután mégegyszer elővették a házmesternét. Úgy magukban irigyelték is a bátorságát, különösen a fűszeresné, aki szívesen megbarátkozott volna az első emeleten lakó szép magas barna fiúval, de nem mert.

— Azt hiszi, ez az első neki?

— Tudja, aki elkezdi az ilyet, az meg nem áll vele.

A másik igazat adott. Visszavette a cédulát, odaadta a kis leánynak.

— Vidd ahová küldték. A pénzért majd számolunk. Délután hazajött Szentpéteri Tamás. Csöndesen nyitott be, leült, nem szólt.

— Az asszony megkérdezte:

— Van valami bajod?

Az ember legyintett. Az asszony nyugtalan lett, mert ha csöndes volt itthon a férfi, rendszerint baj akadt vele házon kívül. De most nem akarta megkérdezni. Levest melegített neki, mert délben csak hideget evett.

— Sokat dolgoztatok? — kérdezte, mert valamit csak kellett mondani.

Nem felelt. Valami káromkodást nyomott el magában.

— Te, — mondta tovább, — cédula jött az iskolából.

Most már büszke lett erre a kis papírlapra.

Letette a ládára. Az ember fölvette, maga elé tartotta, megint letette.

— Aztán mi ez?

— Olvasd el.

Az ember tudott olvasni, de egy kicsit lassan ment a dolog, hát nem szeretett foglalkozni vele.

Fölvette, látta, hogy nyomtatás is van benne, ezt jobban szerette, mert könnyebben ment.

— Meghívó, — morogta maga elé.

Gondolkozni kezdett.

Meghívó, meghívó ... A papírkereskedés kirakatában látott ilyen nyomtatványt, amelyen az állott, hogy

Meghívó .. .

Aztán tovább folytatta ...

— Iskolánkba járó ... most írás következett ... leánya érdekében ...

Letette, megint gondolkozott:

— Leánya érdekében . . .

Különben vigye az ördög. Majd elintézi az anyja. Még ezzel is bosszankodják, hogy leánya érdekében, elég baja van a malomban a főmolnárral. Ma is összekaptak, alighanem kikerül onnan. Ez pedig baj lenne, mert akkor az asszony nagy úr lesz a háznál.

— Mit szólsz, — kérdezte az asszony, amint letette a tányért.

Az ember kanalazta a levest.

— Azt szeretném tudni, hogy miért jelenjek én meg az iskolában.

— Kíváncsi rád a nagysága.

— Van annak egyéb dolga.

— Nem látott még eleven vicinét.

— Oh, te majom, — felelte az asszony és az ember hátára csapott.

A leves ki fröccsent.

— Ne bolondozz, — dörmögött maga elé, de úgy magában örült neki, hogy az asszonynak jó kedve van.

— Ez a kölyök rossz volt az iskolában, azért hívatnak.

— Lehet.

— De akkor letöröm a derekát. Még ott is szégyent hoz rám. — Nagyon foglalkoztatta a dolog. Elhatározta, hogy rendesen fölöltözködik, fölveszi az új cipőt és úgy megy el. Ha hűvös lesz, a hosszú kabátot is, de azt még meggondolja.

Az ember hallgatott. Eszébe jutott a főmolnár és az is, hogy ezen a héten vége lesz a munkának és akkor az asszonytól kell mindent kérni.

Újságot vett elő, olvasni akart. Büszke volt rá, hogy tud olvasni. Ezt annak köszönhette, hogy gyerek korában sokat betegeskedett, s amíg a többi elment

húsz krajcárért libapásztornak, ő beült az iskolába. A tanító szerette, mert jól tudott fát hasogatni, s ezért cserébe megtanította olvasni. Csak ne írának olyan cifrán ezek az újságok. De hát mindegy. Végig betűzte az első cikket. Ezt mindég megtette. Ha nem értette is teljesen, az se baj. Azután a többit nézte.

— Az árák folytonos emelkedése.

Ezt már értette. Hát igazán nem lehet így tovább. Már lélegzeni se szabad, azért is pénzt kell adni.

— Öngyilkos fiatal asszony.

És így tovább. A felesége ott tett-vett mellette.

— Te, hallod-e, — mondta neki, — emelkednek az árák, az újság mondja.

Odabökött a lapra.

— Hát ahhoz lap kell, — mondta az asszony bosszúsan. — Nagy számár vagy te, tudom én azt újság nélkül is.

— De mégis itt van, — folytatta büszkélkedve.

Mégis jól esett neki, hogy olvasni tud.

Boris összehordta a szemetes ládákat. Kis kezével ügyesen kapta föl és hordta le egymásután a hátulsó lépcsőn. Látta a házmesternét a kapun kiosonni, de nem ért rá a báméskodásra. A bejárás mögött volt néhány kosár fölállítva, azokba belétöltötte a szemetet és fölment. Amint fölfelé lépdegélt, eszébe

jutott az iskola, meg a cédula. Valami szorongást érzett, mert tudta, hogy ha az anyja elmegy, abból ő rá nem származik jó.

Szentpéteri Tamás már lehúzta a csizmát és valamit magyarázott az asszonynak. Eredetileg le akart menni egy pohár sörre, de most már nem mert, a szombattól félt. Még mindig az újságból magyarázott az asszonynak. Az meg váltig tiltakozott. Folyton azt mondta neki:

— Ne beszélj bolondokat.

Az ember váltig azt mondta, hogy ő nem beszél bolondokat, de itt áll az újságban, hogy mindenütt nagy bajok vannak, fölfordul a világ.

Lefekvés előtt még egyszer eszébe jutott a dolog,

— Korán fogunk fölkelni, az iskolába megyek.

Valami büszkeség volt a beszédében. Ot hívják az iskolába. Ez már valami.

A gyereket meleg vízben mosta le, nehogy valamit mondhassanak rá. Amikor a világot eloltották, még mindig erről beszélt az embernek. Szentpéteri azonban nem sokat törődött a dologgal, aludni akart.

Boris hallotta a beszédet. Belebámult a sötétségbe és hallotta a néni hangját, érezte a keze simogatását, magára húzta a rongyos kabátot és lassan elaludt.

Egész éjjel álmódott. Nevetett álmában.
Az anyja rá is szólt:

— Nyughass már, ne röhögj.

De ő csak tovább nevetett.

A néni bábút hozott neki, a bábunak
ágya volt, ruhája, kalapja, cipője és
nevetett, nevetett.. .

III.

Szentpéteri Tamás elindult a malomba.
Lassú lépésekkel ment, mert még volt
ideje, különben se szereteti gyorsan
menni, minek az? Ez a sok bolond em-
ber úgy szalad az utcákon végig, mintha
folyton a szerencsáját keresné. O ráér.
A mellékutcákon ment, mert a bolond
villamost se szerette. Folyton csilingel
és elüti az embereket. Amint így előre
botorkált, megjelent előtte a somogy-
megyei kis falu, ahonnan ideszármazott.
Az apja az uraságnál szolgált, béres
volt. Neki is ott kellett volna maradni.
Most az őszi szántásra készülődne, szép
csöndesen pipálgatna a hosszú estéken
és nem bántaná senki. A katonaság be-
vitte a városba, aztán tovább hozta ide
ebbe a sokadalomba s azóta itt lézeng.
Mert ő ezt az egész életet lézengésnek
tartotta, de mégsem tudott megszaba-
dulni tőle. Sokszor gondolt arra, hogy
hazamegy. De csak gondolt. Sohase

jutott odáig, hogy megtegye. Aki ide kerül, az már itt vész el, — gondolta. — Oh, ezek a csúf, ronda nagy házak nem engedik ki az embert. Börtön ez. Erősebb, mintha vasráccsal volna körülvéve. Mert az ember megszokja az emeletet, a vízvezetéket, meg a nyomorúságot is. Megszokja és belepenészedik. Hanem némelykor friss szél szaladgál a nagy házak között és akkor egy pillanatra mintha megrészegednék az ember. Harangszót hall, az embereket látja templomba menni, hallja a prédikációt is. Olyan furcsa bolond masina az ember. Némelykor megmozdul benne minden. Régi képek szaladgálnak előtte. Az apját is látja, amint befogja a lovakat és csendes nyugalommal káromkodik. Az anyja megfeji a tehenet.

Eh, kutya bolond história ez az élet. Legjobb, ha az ember meg se mozdul, mert akkor nyugta van. De ha ide-oda mászkál benne, mindjárt ott kereskedik a baj. Leginkább akkor fogta el ez a nyugtalanság, amikor baj támadt a malomban. De hát az se megy máskép. Ő katona volt, háborúban volt, vele nem lehet csak úgy...

Miért húzódjon ő meg olyan nagyon, Ő megfogta a puska végét... Hm ... az a muszka, hogy elterült, szép, csinos fiú volt, valami úrféle lehetett, sima, fehér

arca csak úgy világított ki a sorból. Hirtelen szembe kerültek egymással és úgy rontottak egymásnak, mint a vadak. Már ennek így kellett történni.

Furcsa, hogy itt Somogyban fölnőtt, ő, Szentpéteri Tamás, ott meg Nagy Oroszországban az a másik, az a Nikoláj, vagy minek hívták és egymásnak mentek.

Miért?

Vállat vont.

Az ember ne okoskodjon sokat, mert megfájdul a feje. Így parancsolták, így kellett történni.

Hanem az a rongyos főmolnár, az ne beszéljen, az itthon volt. Fölmentették a nyavalyást. Es még ő beszél. Ő kiabál, hogy gyorsabban kell hordani a zsákokat. Büszkén lépkedett. Megtette a kötelességét. De azért, ha eszébe jutott ez a dolog, mindég valami zsibbadás fogta el. Még érezte, hogy a karjában lendület van, de sokszor mintha elhalna benne az élet. Így volt akkor is, amikor ott gubbasztottak és várták a halált. Sokszor nem is tudták, hol vannak, mit csinálnak, hogyan kerültek ide. Csak bámultak bele a megfagyott levegőégbe. Dermedt fekete madarak hulltak le melljük. Azt mondta az egyik:

— Megesszük. A többi úgyis minket fog megenni.

Nevettek.

De olyan furcsán hangzott bele a nehéz levegőbe a nevetés. Keserű volt. A torkukat szorította össze. Ő nem félt soha. Állott már a halál előtt máskor is, nem félt tőle. Hanem ha arra gondolt, hogy ezek a madarak a fekete csőrükkel belevájnak a kihült emberi testbe, . . . akkor megrántotta a vállát.

Már látta a malmot. A nagy hodály úgy meredezett előtte, mint a végtelen örök börtön. A mint ide belép az ember, gép lesz. Nincs megállás, csak jönni, menni, hozni, vinni. Dolgozni kell, de azért jó lenne egyszer elüldögelni, mint az urak a kávéházban.

— Jó reggelt, testvér, — szólt rá valaki. A vörös Páncél volt. Furcsa fejű ember, még a szeme is vörösén néz.

— Jó reggelt testvér, — folytatta ravaszul oldalt nézve.

— Ez komisz ember, — gondolta Szeritpéteri, de nem tudta tovább se gondolni, se mondani. Ez spicli. Mindég ott settenkedik a főmolnár körül. Sugdolózik vele, integet neki. Pénze is van, egyszer úgy jó volna megtorkolni, de hát nem lehet, mert abból baj lenne.

— Hogy vág a bajusz, — testvér?

Nem felelt. A földre nézett, úgy bakatott tovább. Megérezte, hogy ez most kötekedni akar vele. Ez itt megy a biz-

tos dologgal, ő meg szombaton kikerül az utcára.

Szó nélkül lépkedtek.

A másik mindenképen szóra akarta birni.

— Baj van, pajtás? — kérdezte tovább. Mintha valami részvét érzett volna ki a hangjából.

Szentpéteri fölnézett. Mit is akar ez tulajdonképen? Bosszantani akarja vagy ugratja, vagy mit akar.

— Nincs nekem semmi bajom, — felelte csendes nagy szomorúsággal.

— Komiszak az emberek, — folytatta a másik.

Szentpéteri vállat vont. Hát bánja is ő, akármilyen komiszak.

— Megennék egymás kezéből a kenyeret.

Türelmetlen lett, hogy nem tudta szóra birni ezt a fajankót. Mert Szentpéterit csak közönséges embernek tartotta. Ez csak olyan együgyű paraszt, — mondták róla, — megérzik rajta a föld. Mindég lefelé néz, mintha az orrával túrni akarna. Az ő apja önálló iparos volt, ő más. Meg is látszik rajta. Ez az együgyű ember nem tud beszélni, csak néz, néz, aztán egyszer csak kitör, mint az állat.

Szerette volna, ha most elkezd tombolni, kiabálni. De hát nem csinál ez semmit. Jól tudta, hogy szombaton meg-

szűnik a munkája, kíváncsi volt rá, hogy mit gondol, de nem gondol ez semmit, csak megy, megy előre, mint a barom.

A malomhoz érték, a nagy hombár ott éktelenkedett előtte, a kocsik már befordultak a kapun, mindjárt kezdődik a dolog. A raktárakból le kell cipelni a zsákokat, s aztán délutánig nincs megállás. Amikor a kapun belépett, elfogta valami nevezheteilen düh. Nem a munkára haragudott, azt szerette, birta is. Alig valaki úgy, mint ő. De hogy rászóljanak, azt már nem. Ezért ölni is lehetne.

A vörös ember nagy alázatossággal szedte le kalapját. Ez mindenkinek süvegel, gondolta a komor ember és most „különbnek érezte magát a másikkal. O nem süvegelt. A dolgát elvégzi, de nincs tovább. Csak el is tudná ezt mondani úgy, amint elgondolja. De bizony nem tudja.

A gépek lassú, egyforma morgása úgy huzza, hajtja az embert. Mintha beszélne az emberhez. Hogy menj, cipelj, dolgozz.

Látta a hivatalnokokat az ablaknál álldogálni. Ezeknek nem sürgős a dolog. A pennával másképp lehet dolgozni, mint a tele zsákkal. A penna könnyen szalad a papiroson végig, a zsák nehéz. A kis fiatalemberek olyan könnyen firkálják tele a papírost, öröm nézni. Aztán a szoba is meleg, cigarettázni

is lehet. De azért nem haragudott rájuk, mert azt is el kell végezni. Ugyan hogyan tudna ő a nehéz ujjaival olyan gyorsan végigszaladni a papiroson, mint azok. Az ő ujjai vastagok lettek és merevek. Ha a tollat kell megfogni, kétszer is kiejti, mielőtt a nevét alákanyarítja az írásnak. Hiába, mindenkinek megvan a maga mestersége, azt kell űzni. Ez egészen jól van így, mert például nem lehet mindenki zsákhordó, de firkász se. Mindenféleből kell lenni a világon. Ez már így van. Ezen nem lehet változtatni.

Miközben ezeket gondolta, magára öltötte a vastag zsákkötényt és várta a raktárost.

Nemsokára megjött. Alacsony, zömök ember volt, a kezét dörzsölte, a fején házi sipka. Látszott rajta, hogy most kelt föl, mert még ásított.

— Na itt vannak, szólt az emberek felé.

— Aztán egy, kettő, — többet nem mondott. Ezt is inkább szokásból mondta.

Az emberek meg se mozdultak. Kinyitotta a raktárajtót ott voltak a zsákok.

— Menjenek.

Az emberek bementek. A nehéz szekerek már befordultak, megkezdődött a munka. A malom duruzsolt, a lovak patájukat verdesték a földhöz, a kocsisok káromkodtak.

IV.

Szentpéteriné elkészült az öltözködéssel. Meggondolta a dolgot, nem vette föl a hosszú kabátot. Rendesen megfésülködött, a jobbik szoknyáját szedte elő és megindult.

Boris úgy lépkedett mellette, mint az árnyék. Mindég rosszul érezte magát, ha az anyjával kellett menni, most meg alig tudott magáról. Amint az úttesten átmentek, a villamos majd elütötte, amiért az anyja jól hátbavágta.

— Hogy az Isten pusztítson el, nem tudsz vigyázni magadra.

Majd olyat lökött rajta, hogy a könyvet a földre ejtette. Valami öreg úr a fejét csóválta, utána is nézett az asszonynak és maga elé dörmögte:

— Bestia.

Az iskolában még várni kellett, a nagysága nem volt ott. Boris bement az osztályba, az asszony a folyosón várt. Még egyszer megnézte a papirost.

Tehát... megjelenni szíveskedjék. Az öreg iskolaszolga megkérdezte, kit vár.

— Ide jár a kis lányom — mondta és az osztály felé mutatott. A nagysága irt, hogy jelenjek meg, hát eljöttem.

— Jól van, — felelt az öreg. Csak tessék itt megvárni, mindjárt jön. Az asszony

bólintott, odaállt a bejáráshoz és nézte, mint jönnek a gyerekek az iskolába.

Egyszerre megszólalt a csengő és a nagyságák meg a tanítók egymásután jöttek ki.

Kicsit izgatott lett, xitóvégre mégse olyan egyszerű a dolog. Csak most fogta el igazán a kíváncsiság. Mit is akarnak tulajdonképen tőle.

A szőke, kedves arcú fiatal leány megállt az ajtó előtt, végignézett az asszonyon és azt mondta:

— Boris édesanyja?

A hangja olyan kedvesen hangzott, hogy az asszony mozdulatlan maradt.

— Igen? — kérdezte mégegyszer.

Az asszony most vette csak észre, hogy neki szól a beszéd. Úgy zsongott benne az a kellemes hang, hogy pillanatra elbágyasztotta. Felkapta a fejét:

— Hívatni tetszett.

A tanítónő mégegyszer jól megnézte. Az asszony arcán most már nem volt semmi az ellágyulásból. A szeme megvillant, a hajfürtje kicsúszott és belelógott az arcába. Kegyetlen tekintet szaladt ki a szeméből. A leány észrevette. Önkéntelenül hátralépett, mintha megijedne tőle.

— Eljöttem, nagysága.

A leány halkán beszélt.

— Nézze jó asszony, a Boris miatt.

— Rossz volt a gyalázatos.

A tanítónő megrázta a fejét.

— Nem.

— Ismerem én, nagysága kérem, gonosz az, minden csontja gonosz.

— A leány közbeszólt:

— De jó asszony, ne mondjon ilyet, a maga gyereke.

— Az enyém, az igaz, de elég bajom van vele. Egyebem se volt vele, csak nyavalya meg nyűg.

Most eszébe jutott, amint megesett, ahogy el kellett menni a szolgálatból, az emberek lenézték, az a fiatalember már nem akart többet tudni róla. A bérét oda kellett adni a tartásért, s végül hozzáment ehhez a baromhoz, pedig külön embert érdemelt volna. Különbet.. .

— Jó kis leány.

— Csak hiszi a nagysága. Engedetlen, gonosz.

— No, no.

— Igen. Úgy-e nem is tetszik hinni?

— Hát mit csinál az a szerencsétlen? Elvörösödött.

Hirtelen nem tudta, hogy mit mondjon, de aztán eszébe jutott a pénz. Diadalmasan kapta fel a fejét.

— Hogy mit csinál? Hát kérem nagysága, a szemem sül ki szégyeltemben, lop a gyalázatos. Pedig tőlem nem látta,

én nem nyúltam senkiéhez, soha. Arany, ezüst volt előttem, és nem nyúltam soha senkiéhez.

Hangosan beszélt, hadonászott, a folyosón levők odafigyeltek.

— Mit lopott?

— Pénzt, nagysága kérem.

— Hogy tudta meg?

Ez a kérdés zavarba hozta. Erezte magán a szelíd nőnek a kutató pillantását, s azt is érezte, hogy ez a pillantás megfosztja a szokott biztonságától. Mintha lassan forogni kezdene minden vele. Ez bosszantotta. Elhatározta, hogy most már azért se hagyja magát.

— Megtaláltam nála, a kendőjébe volt becsavarva.

— Hátha valakitől kapta.

Az asszony egész testén valami rándulásféle szaladt végig. Erre igazán nem gondolt. De hát utóvégre is, mi köze van a nagyságának hozzá. Elhatározta, hogy nem hagyja magát. Ez a kérdés zavarba hozta, meg is hökkent egy pillanatra, de azért nem vesztette el a fejét. Most nagyon gyűlölte azt a porontyot. Jobban, mint valaha. Ez a szemét, kis kukac ilyen bajba hozta, hogy itt vallatják, mint valami rabot.

— Hazudik is, — folytatta. Mérgesen beszélt, egészen nekivörösödött.

— Hazudik a kutya.

— Mit hazudott?

Az asszony ismét megállt. Igaz, erre felelni nehéz. Hogy mit is hazudik, hát csak nem jegyzi fel a hazudozásait. Akkor egész könyvet írhatna már össze... Hazudik és ezzel vége,

— Engedetlen.

— Mert lement a nyomdászékhoz játszani, — no jó asszony ezért igazán nem kellene bántani.

Az asszonynak nyitva maradt a szája. Mit, hogy ezt is tudja, hát panaszkodott a gyalázatos, panaszkodott. No, megállj, bestia. Ezért kínlódom érted, te vipera, ezért, hogy így meggyalázz a hátam mögött, — gondolta. Most széjjel tudta volna tépni azt a rongy, kis békát.

— Mindég engedetlen.

— Nem látszik olyannak.

— Hát persze, mert ravasz a cudar, de otthon.

— Nézze, jó asszony, ne bántsa azt a kis leányt. Csupa kék-zöld folt a teste szegénynek, ne bántsa.

Olyan csendesen hangzott a kérő szava, hogy az asszony zavartan maga elé nézett. Megint elzsibbasztotta ez a hang.

— Ha még egyszer bántja, majd velem lesz baja, — folytatta hátuk mögül az igazgató. Nem is vették észre, hogy mögöttük áll és kihallgatja a beszélgetést.

Az asszony felkapta a fejét.

— Az úrnak nincs hozzá köze, az én gyermekem.

— Majd megmutatom, hogy van. Agyonveri a saját gyerekét, szégyelje magát!

— Szégyellem, ha akarom. Az úr meg hallgasson.

— Én vagyok az igazgató.

— Bánom is én, tőlem lehet a Jézus Krisztus is, még sincs köze hozzá.

— Elég lesz, — kiáltotta az igazgató. Egész belevörösödött abba a szégyenbe, hogy a nyilvánosság előtt itt megtépázták a tekintélyét.

— Elég lesz, majd a rendőrséghez megyek.

— Tőlem ugyan mehet a Herkó Páterhez is.

Pillanatra csend támadt.

Az igazgató dühösen elment. Amint a folyosón végigment, morgott, hogy majd megtanítja ezt a boszorkányt. Az asszony közönyösen nézett utána. Szinte jól esett neki, hogy úgy a szive szerint beszélhetett, De ezzel a halavány leánnyal olyan nehéz a szó, mert a csendes beszéde szinte kínozza az embert.

— Nem kellett volna megbántani az igazgató urat.

Vállat vont.

— Bánja a fene.

— No nézze, jó asszony, ne legyen haragos.

— Ne legyek haragos? Az ember nem tudja, miből él, azután itt meg mace-rálják.

— Jót akarnak, az igazgató úr is azt akarja.

— Mindenki jót akar, az ember meg majd fölfordul a nyomorúságtól.

— Mindenki bajban van most.

— Dehogy van kérem, csak a sze-gényt nem akarja senki látni.

— Az öreg szolga jött.

— Az igazgató úr kéreti a nagyságát.

— Igenis.

A leány megcirógatta az asszony arcát.

— Úgy-e nem bántja többet azt a kis leányt?

Az asszony lenézett a földre, Úgy érezte, hogy mindjárt elsírja magát. Hát így is lehet, ilyen szépen, csöndesen, hiszen ezért ölni is tudna. Micsoda ember ez, hogy mindig így szól. Sohase haragszik. Az Isten valami csodálatos gépet helyezett belé, hogy mindig úgy szól, mint a fuvola.

Lehajolt hozzá, meg akarta csókolni a kezét.

A leány ijedten elkapta:

— De jó asszony.

Az asszony ott állt előtte, mint a kis gyerek, aki büntetésre vár. Majd meg-

fordult és lassú lépésekkel kiment az épületből. Amint az utcára ért, megtalálta önmagát. A meghatottság elpárolgott és a düh visszatért. Most már mindenkit össze tudott volna tépni. Hát mégis gyalázatosság, ami itt vele történt. Hogy csak úgy iderendelték, mint valami rossz cselédet, vallatták, szidták. A csuda verje meg őket. Mit gondolnak ezek, hogy ő vele csak úgy lehet, csak úgy . . . Majd megmutatja. A gyerek az övé, úgy bánik vele, amint neki tetszik. A gyerek rossz, verni kell és verni is fogja. Ha veri, akkor mindenre vigyázni fog és ő is szembe néz majd az emberekkel. Nem merik bántani. De ha csak úgy nő föl, akkor mindenkitől félni fog. Gyors léptekkel ment haza. Az udvaron ott találta a házmesternét. A vékony, sápadt asszony egyik lakóval pörölt, Amint meglátta a hazatérő asszonyt, ráförmedt:

— Persze, maga meg korán reggel sétálni jár, itthagyd mindent a nyakamon.

— Ne kiabáljon velem.

— Sétálni megy, én meg itt bajlódok már kora reggel.

— Nem a szeretőm után jártam, a dolgom után jártam.

A cselédleányok abbahagyták a porolást, nevetgéltek.

A másik asszony még sápadtabb lett.

— Gyalázatos.

— Én vagyok a gyalázatos, én, nekem nincs selyem viganóm, nekem nem vesz senki. Érti a ténsasszony, én nem járkálok semerre.

A folyosóra kigyűltek az asszonyok, borzasán, lomposan, bámultak le. Tetszett nekik a dolog. Mindjárt kora reggel ilyet kapni, ez nem utolsó . . .

— Úgy kell neki, — mondták, legalább most megkapja, ami neki jár. A másik csoport a házmesterné pártján volt.

— Hogy kinyílt a szája annak a csúf parasztnak. Jobb volna, ha a mosókonyhát rendben tartaná ... Ez beszél, agyonveri a gyereket. Csak hallanátok, hogy jajgat szegény .. . Neki van igaza, az a jó madár csak hallgasson. Mindig avval a tacskóval csavarog. Pfuj, gyalázatos. Ki kellene dobni a házból.

A két asszony még mindig szemben állt egymással.

— Ezt megkeserüli.

— Szeretném látni.

— Majd meglátja.

— Jó lesz csendben maradni, mert ha én kinyitom a számat, akkor lesz mit hallgatni.

— Hát nyissa ki. Halljuk, — ilyen kiabálások hallatszottak fölülről.

Nevettek is. Egy gyerek tapsolni kezdett. A dolog komikus lett.

A házmesterné hátat fordított és dühösen bement.

— Kezét csókolom, — vágta utána emez és pukkedlit csapott.

Újra megindult a nevetés.

Most már nyugodtabb lett, megkönnyebbült, fölment, hogy levesse az uj szoknyát és dologhoz lásson. A házbeliek is elszéledtek, de még sokáig beszéltek az esetet.

Kicsit megnyugodott, de még mindig forrt benne a dolog. Hát ez a hitvány kis béka így csúfot járat vele. A háta mögött panaszkodik, pedig ő az oka az egész nyomorúságnak.

— Csak gyere haza, — morogta maga elé. Amikor lement, a fűszeresné intett neki, bement hozzá.

— Nagyon jól tette, — mondta és megszorongatta karját. Úgy kell neki, no csakhogy egyszer megkapta a magáét.

Mind a ketten nagyon jól érezték magukat. Nem tudták ugyan, hogy miért, de jól esett, hogy az az ember ilyen szegyenbe jutott. Különösen a fűszeresné volt boldog, mert nagyon irigyelte azokat az embereket, akik meg merik tenni azt, amire vágyódnak. Sokáig beszélgettek, vihogtak, majd az asszony fogta a seprűt és leballagott.

A lépcsőházat kellett rendbehozni, mert reggel elmulasztotta. Tudta ő, hogy

mi a kötelessége. Nem kell rá figyelmeztetni. Még betegen is elvégzi a dolgát. Most ismét eszébe jutott a gyerek, a tanítónő, meg az igazgató. Erre haragudott. De attól a fehér leánytól félt. Úgy jött elé, mint a kísértet,

Megállt a munkában s azon gondolkozott, hogy az ember sohase tudja, mire virrad. Egyszer ez jön közbe, máskor meg amaz. Mi lesz holnap? Valami jónak is kellene már egyszer jönni. A baj az csak jön. Mindig csak a baj. De a jó, az elbújik, azt elő kellene ráncigálni, ha az ember tudná, hogy honnan? Ez az ember is csak úgy somfordál ide-oda, mit rejteget, biztosan a bajt. A gyerek már hozta. Amint elkerült az idegenbe, a szégyent hozta.

Azt gondolják róla, hogy ő valami kegyetlen, gonosz mostoha, pedig ő csak jóra, engedelmességre neveli. Másképp nem lehet.

Észre se vette, hogy valaki a háta mögött áll.

— Haragszik még, Boris néni? — kérdezte valaki. A házmesterné volt.

Vállat vont.

— Ne bolondozzon, hát miért haragszik, én csak azért szóltam, mert az a lompos a nyakamra járt, hogy olyan piszkos a lépcső, csak úgy ragad.

— Az a lompos? — kérdezte és fölmutatott a fűszeresnére.

— Az. Mindig nyavalyog rajtam, hogy ilyen ronda házat még nem látott.

— Oh, a csuda verje meg.

— Látja, Boris néni, nem lehet az emberekben bizni.

— Nem, nem.

— Én csak úgy szóltam, hogy csak hallják. Érti? — nevetett.

Az asszony ott állt, a seprűt tologatta. Sejtteni kezdte a dolgot.

Ez fél, — gondolta, — fél, hogy az ura megtudja. — Valami részvétfélét érzett.

— Van egy kis zsírom, Boris néni, meg cukrom, majd jöjjön be.

Elsietett.

Tegnap még nem volt semmije, pedig kért tőle.

Lerázta a seprűt.

Vigye az ördög, csináljon amit akar. Vigyázzon az ura rá. Szeretője van. . . Csinos, még fiatal is, az ember, az olyan mulya .. . hát legyen neki... addig éljen, amig fiatal... ő is jobban tette volna . . . eh, nem is jó, ha az ember mindig arra gondol, hogy mit kellett volna tenni. Fejfájást kap tőle. Zsir ... cukor... hangzott a fülébe ... Ez a jó. Fölment a lakásba. A házban már csendesség volt. A porolást befejezték, az asszonyok a főzéshez láttak.

Megint krumplileves, meg bab.

A gyerekeknek mindjárt itthon kell lenni. Már ott is állt az ajtó előtt. Néhányszor rátette kis kezét a kilincsre, de nem merte megnyomni. Amint kilépett az ajtón, ott látta összekuporodva, olyan volt, akár a szemétkomolyag.

— Itt vagy, te cudar, — kiáltott rá, félkézzel berántotta a szobába, nekilökte a falnak.

Már éppen ütésre emelte a kezét, amikor kopogtatás hallatszott. Az ajtó kinyílt, a fehér leány lépett be.

Az asszony tágra nyitotta a szemét és egész testében csendes reszketést érzett.

V.

Szombaton este, amikor Szentpéteri letette a pénzt, az asszony mindent tudott.

Az ember levetette a kabátot, leült, nem pipált, nem szólt.

Az asszony se szólt.

Hát éppen most, tél előtt kellett ennek történnie. Ezt akarta mondani, de ezt se mondta. Ha a baj elkezdődik, nincs vége. Tegnap a borkereskedőék mondták, hogy nem kell lejárni többet segíteni. Ez nagy baj, mert az asszony jó volt és sok mindenfélét adott.

Különben várta már a bajokat. Az elmúlt héten eltört a kistükör. Ez biztos

jele a szerencsétlenségnek. A feje is sokat fáj. Mindent előre megérez. A gyerekekkel is baj van, az is bosszantotta, hogy a tanítónőnek megígérte, hogy nem bántja. Ez mégis megalázás. így avatkozott bele valaki az ő dolgaiba.

Ha erre gondolt, mindig mérges lett. Azóta nem lehet a gyerekekkel birni. Nem vigyázsemmire. Tegnapis elejtette a fazekat. Eltört. Hát jó, nem bántja. Zülljön el, legyen rossz, mert úgylis az lesz a vége.

Valami ennivalót tett az ember elé. Kanalazni kezdte, de lassú, szinte félénk mozdulattal. Hát persze, ilyenkor nagyon csendes, de amikor keres, nem lehet vele bírni. Akkor sört akar és kiabál, most úgy tesz, mintha semmiről se tudna.

Most elővehetem az eldugott kis pénzt — gondolta az asszony. Járhatok egész nap a lakásokba segíteni. Legjobban szerette volna megfogni és kidobni ezt az embert. Ilyenkor nagyon haragudott rá. Mafla ember. Ha ő férfi volna, nem járna a malomba zsákot cipelni.

De hát olyan ez, mint az állat. Csak erre jó.

— Most te súrolod le a lépcsőházat — mondta neki.

Az ember bólintott.

Persze, most nem mer kiabálni, most mindenbe beleegyeznek. Most egeret lehet fogatni vele.

— Hétfőn elmégy a nagyságának sort állni.

Az ember erre se szólt.

Az indulat mégis erősebb lett nála, mert a hátára csapott.

— Miért nem vigyáztál?

Az ember vállat vont.

— Most csak húzgálok a válladat, biztosan járt a szád. — Nem tudta szóra hozni az embert. Szentpéteri fáradt volt és jól tudta, hogy ha most beszélni kezd, abból nagy lárma lenne. Csöndben akart maradni. Aztán meg sokszor olyan furcsa lett minden körülötte. Nem látott, nem hallott semmit. Megesett, hogy beszéd közben valami zúgást hallott maga körül. Ilyenkor belebámult a semmibe. Akár agyon is verhetnék ilyenkor, egy ujját se tudná megmozdítani. Némelykor meg olyan fáradt, hogy le tudna feküdni akár a sírba is. Ezt magával hozta a nagy zivatarból. Még éjszaka is elkísérte ez a bolondság. Mert sokszor az zúgott a fülébe, hogy: üsd, vágd! Ilyenkor fölült és hallgatódzott. Semmit se hallott és még borzasztóbb lett előtte az éjszakai csend.

Máskor meg szókat hallott. A szomszédja beszélt hozzá, a nagybajuszú Balázs, akit csak úgy híttak: Fergeteg Balázs: Azt mondta neki:

— No, koma, hát te életben maradtál,

de jó neked. Látod, én itt fekszek a nagy gödörben, a többi komával együtt. Nem jó itt, pajtás, nem jó. Szorít ez a gödör. Mégis csak jobb volt ott mászkálni a mezőn. Láttad a gyermekeimet? Mit csinálnak?

A fene egye meg az egészset. Miért kellett ennek így történni? Nem bántottam én soha senkit.

Ilyeneket hallott Szentpéteri Tamás. Ilyenkor hideg verejték ült a homlokára. Csak nézett, nézett maga elé, egyebet nem tudott csinálni. Félt is. Ha egyedül volt, megreszketett minden tagja. Nem tréfa az, mikor az ember körül megszólal a semmi. Nagyobb hangja van annak, mint száz nagyszájú asszony minden lármájának. De ezt nem tudja senki. Sokszor még a kanál is úgy mozdult meg a kezében, mintha ember lenne. Egyszer meg, amint délután leheveredett, úgy látta, hogy bejönnek a pajtások, jönnek az ajtón, ablakon, a kéményen, körbe ülnek, lehorgasztják a fejüket, nem szólnak, nem mozdulnak. Elkiáltotta magát, fölugrott.

Nem látott senkit. Pedig egészen biztos, hogy itt voltak, mert azt is meg tudja mondani, ki hol ült. Itt a vörös Csiszér, ott Horovitz, a zsidó, amott meg a gebe. A vékony, hosszú, kötelességény. Itt voltak, itt ültek, éppen úgy,

mint ott, mikor az istenverte muszka éjszakán várták a halált.

— Meghaltál? — kiabált rá az asszony. Szentpéteri tovább bámult bele a levegőbe. Nem hallotta az asszony hangját. A szeme megmerevedett. Ő messze látott, sok ember vonult előtte el, nótázást is hallott.

Kidöntöd az ételt, te bolond.

Az asszony meglökte. Most kezdett magához térni, körülnézett.

— Te holdkóros, már megint rád jött a bónád.

Az asszony is hátralépett. Ilyenkor félt az embertől.

Mindig eszébe jutott, hogy egyszer fölkapta a kést, hadonászni kezdett vele, hogy az ellenség jön. Végigsimogatta a férfi karját.

Az ember feje lehanyatlott, majd végigsimogatta a homlokát, sóhajtott, eltolta a tányért.

— A fejed fáj? — kérdezte az asszony.

— Fáj, fáj, — mondta az ember.

Igazán nagyon fáj a feje. Sírni is tudott volna. Maga se tudta, mi ez, de ilyenkor úgy elzsibbadt benne minden, hogy azt hitte most jön a fekete halál.

Talán nem is olyan rossz vendég az, mert hozza a jó csendes nyugodalmat.

Az ember halottsápadt lett, a keze is reszketett.

— Hát hogy is volt? — kérdezte az asszony. Mindenképen el akarta a figyelmet terelni.

Az ember fölébredt. Ebben a pillanatban világos lett előtte. Azt is tudta, hogy ő Szentpéteri Tamás elbocsátott malommunkás.

— Elküldtek, — mondta.

— Nincs munka?

— Nincs.

— Az asszony nem hitte.

— Áll a malom?

— Nem.

— Hát akkor?

— A főmolnár, — felelte és legyintett.

— Óh, hogy a csuda verje meg,

— Rongy ember.

— Mit csinált?

Az ember ismét legyintett.

— Elküldi az embert ki a vak világba és nem gondolja meg, „hogymit eszik.

A férfi bólított. Ő is ezt akarta mondani.

— De persze az ő begye tele van. Ott a finom liszt, az udvaron sok csirke, lopja a lisztet, kap mindent érte. No csak én lennék ott, majd a szemébe vágnám, de hát ti csak olyan nyámmadt népségek vagytok, csak bambálni tudtok, az ember meg belepusztul a bajba.

— Úgy, úgy, — bólogatott az ember. Úgy beszél az asszony, mintha olvasná.

Honnan van ez a tudománya? Ugyan honnan? Az Isten adja azt az emberbe nem lehet eltanulni. Hiszen ő is elgondolja, olyan szépen elgondolja, hogy mit is kellene mondani. De a szó, az nincs vele. Ebből meg csak úgy ömlik a dolog.

— Nem gondolja az az istentelen, hogy más mit csinál. Csak az ő bendője legyen tele.

Az embernek tetszett a beszéd.

Szerette, ha az asszony így csendesen duruzsol. Minden szavát, mozdulatát figyelte.

— Most elővehetem azt a pár rongyos garasomat. Azt hittem tavaszra megmarad. Hát marad itt meg valami? Marad a ...

Az ember hátulról átfogta.

— Ne haragudjál, no.

Megcsókolta az asszony nyakát.

Rácsapott.

— Menj dolgozdra, ebből nem lehet élni.

Hát az igaz, de azért mégis csak jó lenne, ha az asszony úgy egy keveset szelídebb volna. Ha olykor ránevetne, megsimogatná, vagy kedvesen szólna hozzá.

— Inkább vigyáztál volna, hogy ott maradhass.

Erre nem felelt.

A napok csak elhaladtak. Szentpéteri az utcán ödögött, azt mondta majd

valami után néz. De bizony nem is törődött semmivel. El akart menni a többi malomba, de nem volt ereje hozzá. Ott ödögött a malmok felé, de bemenni nem tudott. Át kellene menni a másik oldalra, azután a portásnak megmondani, hogy mit akar, jelentkezni, beszélni, köszönni, felelni... áh, mindez borzasztó. Nem, ezt nem lehet. Nem bírja. így a legjobb. Mászkálni az utcákon. Nem szól senkihez, ő hozzá se szólnak. Az emberek jönnek, mennek, báméskodnak és semmi köze hozzájuk. Láta kifordulni a megrakott kocsikat és szinte jólesett, hogy semmi köze hozzájuk. Talán így volna a legjobb. Végigsétálni az egész életet. Autók száguldtak mellette, katonatisztek, prémes kabátos nők ültek benne. Ez is jó lehet. De legjobb lenne beülni valahová egy pohár'sörre. Ez finom lenne. A nyelve megmozdult. Egy szivar is jól esne. Bebandukolt a városba. A fényes kirakatok megállították és hallgatta, hogy mit beszélnek az emberek. Nem értette a beszédet. Mert először is nagyon gyorsan beszélnek, azután közbe sokat nevetnek. Mit nevetnek annyit? Ha az ember valami furcsát lát, azon nevetget. De így a semmibe belehancúrozni, az bolondság. A malomban történt, hogy egy munkás nagyot hajolt és akkor elrepedt

a nadrágja. No ezen lehetett nevelni. De a semmin nem lehet. Ezek meg a semmin nevetnek, mert itt ugyan nincs nevetni való.

Egészen beletévedt a sok üzletbe. Még sohase járt erre. Ruha, ékszer, ennivaló, kalap, játék egymásután káp-rázott előtte.

Egy bolthelyiségen az volt kiírva: női fodrász. A kirakatban viaszból formált, gyönyörű női fejek, furcsa fodros szőke hajjal. Mosolygott rajtuk. Hogy ez mire való, nem tudta. De azt látta, hogy asszonyok jönnek, mennek, és azokon is ilyen csigákba van bodoritva a haj. Ez is bolondság. Úgy gondolta, hogy az emberek életének legnagyobb része bolondságokban telik el. De azért mégis csak jó lehet így fel és alá ögyelegni. Elért a lánchidhoz, a szép Dunát nézte, a rajta szaladgáló kis hajókat és egyszerre úgy elfogta a vágyódás hazafelé. Sokszor érezte ezt a vágyódást, valahányszor a nyílt messzeséget megpillantotta. Hát mi is ő itt, senki, semmi ember. Itt csak úgy teng, leng mindenki.

Odahaza az mégis csak más. Ha elvégezte a dolgát, kiül a kapu ajtajába beszélgetni. Miért is jött ide? Mit is keres itt? Az ember olyan, mint a falevél, a szél fölkapja és sodorja ide, oda.

Végigcammogott a Dunaparton, majd

hazament. A lépcsőn fölfelé menet már hallotta, hogy baj van. Az asszony kiabált és verte a gyereket.

Legjobban szeretett volna visszafordulni. De hát nem lehetett. Benyitott.

Az asszony ráförmedt:

— No csakhogy itthon vagy, hol kódorogtál? Engem megesz a méreg ezzel a cudarral, te meg sétálsz.

Nem szerette ezt a dolgot. A gyereket nem bánta, de azért rosszul esik, ha valakit vernek.

— Tudod-e, mit csinált?

Letette a kalapját, leült.

— Lopott a cudar.

Pénz feküdt előtte, arra mutatott.

Boris a fal mellett állt, a földre nézett. Kis, piszkos sápadt arca most még kisebbnek, sápadtabbnak, piszkosabbnak látszott. A haja kibomlott, belecsüngött a szemébe, a ruhája össze volt marcangolva, gomb is hiányzott róla. Összetiport, sáros lábbelije madzaggal volt befűzve. Látszott rajta, hogy éppen most tépázták meg. Csak nagy ritkán vetette föl a szemét. Mint a megkínzott, gyenge madár, alig látható, csendes rezzenéssel pihegett.

Az asszony is éppen ilyen állapotban volt. Tekintete dühös, elkeseredett, szinte emberevő volt. Látszott rajta, hogy most széjjel tudna valakit tépni. Nem bírt

magával. Az ajka mozgott, ha nem beszélt is, a keze szüntelenül tett, vett. A ruha lógott rajta. Szentpéterinek most úgy tetszett, mintha két asszony lépkedne itt előtte. De azt világosan, látta, hogy az asszony után valami árnyék suhan, s az épen olyan mozdulatot tesz mint ő. Lehunyta a szemét, s amint kinyitotta, még jobban látta. Igen, valami elnyúlt test libben itt föl és alá. Most mintha táncolna. Oh, a csuda verje meg, hogy az embernek nincs nyugta, Mindég jön elé valami, amitől megbomlik benne minden. Hát ez mi?Mintha csak a gonosz ingerkednék vele folyton. Jól tudja, hogy ez nem lehet és mégis igaz, mert előtte van.

— Azt se hallod, ha az ember szól hozzád?

Nem, igazán nem hall semmit. Amikor egész nap munkában van, akkor csak elmegy az idő. De mikor így magányosan üldögél, rögtön eléje szalad a sok százféle bolondság.

Az asszony folytatta:

— Engem megesz a méreg. Te meg csak bambálsz. Egész délelőtt kínlódnak rajtam, te odacsavarogsz, ez meg,itt... és oda mutatott a gyerekre. Oh, te Isten, odafent. ..

A mai délelőtt nagyon zavaros volt. Alig, hogy az ember elment, baj történt.

A házmester fölött és megkérdezte, mit tud a feleségéről. Hát most mit tegyen? Tegnap adott zsirt, tojást, fát és most árulkodjon rá.

Azt mondta, semmit.

Az ember nem tágított. Tegnap nagy lármát csapott az udvaron. Az igaz, hogy csapott, összevesztek, de hát ő nem tud semmit. De tud, mert a kis leány vitte a leveleket. Az se igaz. Az ő gyereke nem vitt semmiféle levelet. Ezen összekaptak. A házmester a rendőrséggel fenyegetődött, ő nem hagyta magát.

Akkor azt vágta a szemébe, hogy hazudik és megmutatott valami cédulát, a gyerektől vette el az előbb.

Erre ő kiabálni kezdett, hogy semmi köze ahhoz, hagyja őt békében, menjen, csináljon a feleségével, amit akar. Nem az ő felesége, vigyázzon rá. Alig hogy ez elment, jött a gyerek. Hogy ez a cudar mindig bajt csinál, nekiesett és jól ellátta a baját. De ezzel még nincs vége. Amikor a gyereket verte, megszólal kint az a leány:

— Hogy az Isten büntesse meg, amiért úgy veri azt a szerencsétlent.

Ezt igazán nem lehet hagyni. Kiment hozzá és ugyancsak megmondta neki a magáét. De hát lehet is az ilyenek beszélni? Majd hogy egymásnak mentek. Alig hogy az elment, jött a házmesterné.

Az is lármázott. Megkérdezte, mit akar az ura. Az előbb elment és azt mondta, hogy ügyvédhez megy.

Ezt már igazán nem lehet kibírni.

— Voltál a malomban? — kérdezte az embert.

Az ember biccentett.

— Voltál vagy nem voltál? Azt kérdezem.

Dünnögött valamit.

Szembenézte az embert. Tudta, hogy nem volt. Ha nem akart feleletet adni, dünnögött. Ez alatt mindent lehetett érteni.

— Persze, nem értél rá. No jó, majd én megyek és belöklek a kapun. Akkor tudom, hogy bemegy. Így jobb, nem dolgozol, sétálsz. Én meg pusztuljak bele a nyavalyába. Az én húson akartok meghízni. Te is, meg ez is. Csak pusztulnék már bele ebbe a vesződéses életbe.

Szentpéteri semmit se értett ebből a beszédből. Tompa, nehéz valami ült rá és szinte érezte, hogy telepszik meg a mellén, mint kínozza, fojtogatja.

Valaki fölszólt:

— Szentpéteriné.

Az asszony morogva ment ki, bevágta az ajtót.

Az ember most megmozdult. Jól esett, hogy az asszony kiment, csönd lett. Kinyújtotta a lábát.

— Te, húzd le a csizmámat.

A gyerek odaugrott, megragadta a csizmát és gyöngé, vánnyadt két kezével húzni kezdte.

— Ejnye, — mondta Szentpéteri.

Aztán eltaszítva a kis leányt és a csizma sarkát a másik csizma orrához taszítva, lerúgta.

VI.

Az anyja még szigorúbb lett. Amint a bajok szép sorjában jöttek, a verés is gyakoribb lett. Korábban kellett fölkelni, mint máskor, amire az anyja fölkel, lehordta a szemetes kosarakat a kapu alá. Most ott volt minden összegyűjtve. Az iskolát bezárták, egész nap szaladgálni kellett. Az anyja azt mondta:

— Eredj, csinálj valamit, ne edd hiába a kenyeret. De el ne fogadj ennivalót, mert agyonütlek. Ha pénzt adnak, ideadod, ha ennivalót, otthagyd. Értetted?

— A gyerek intett, hogy érti. De olyan nehéz ezt megtartani, amikor mandulás süteményt adnak. Az anyja gondosan kikutatta a zsebeit és jaj volt neki, ha valami morzsát talált benne. Akkor kegyetlenebb volt hozzá, mint máskor.

— Nem vagy koldus, — harsogta neki.

— Ha nincs mit enni, halj éhen velem, de ne koldulj.

Nem is értette ezeket a szókat. Csak

azt tudta, hogy a sütemény az jó. Az utcán sokszor elbámészkodott és számolgatta a sorjában rakott süteményeket. Tíz, húsz, huszonöt, harminc. A barna, csokoládés a legjobb. Ilyet már evett. A habos is nagyon jó, de úgy széjjelfolyik az ember szájában, mintha semmi se lenne benne. Egyszer kapott ilyet, amikor lakodalom volt az első emeleten. Mennyi sütemény volt ott, meg mazsola, dió, csokoládé, hab. A réz üstverő tele habbal, sok alma, dió, körte, szőlő.

— Egyél, Boris, — mondták neki. És ő evett. A gyomra is megfájdult tőle, de azért jó volt. Jaj, de jó volt. Jobb, mint így szaladgálni le-föl a négy emeleten. Este már nagyon fáradt. Mikor lefekszik, odaszorítja a fülét a padlóhoz, hogy hallja a zongorázást. Alattuk az igazgatóék laknak, a fia játszik.

Milyen szép a muzsika ...

A hangok szépen, szabályosan szűrődnek föl s egészen jól hallani a melódiát. Ha ismerős dallamot hall, belenevet a vánkosba. A szemét lehunyja s lassan azt gondolja, hogy messze van innen, messze, valami szép, nagy virágos réten, fölötte pacsirták énekelnek és leszólnak hozzá:

— Te vagy az, kis Boris?

— Ne vickándozz ott — szólt rá az anyja. — Aludj. Reggel korán kelsz, mire

lemegyek, készen légy a lépcsőkkel, mert agyonütlek.

Nem . . . nincs virágos réten, de azért a muzsika mégis hallatszik és olyan jó, hogy este van, csönd van. Lassan elmotyogta az esti imádságot.

... Én Istenem, jó Istenem, lecsukódik az én szemem, de a Tied nyitva Atyám...

Vájjon nyitva van-e és látja-e itt szegény, kis szurtos szolgálóját, Borist. Ha igen, hát adjon neki sok ilyen csöndes percet, ilyet, hogy belenevethessen az esti sötétségbe és hallgathassa a muzsikát. Most lassan játszik. Valami szép, szomorú dallam lopózik föl. Aztán gyors tempójú muzsika következik. Mily nagyszerű lehet az, ha valaki így tud játszani. Egyszer látta, hogy szaladgálnak az ujjai a billentyűkön, föl, le és összehordják a szép hangokat.

Mennyi csuda van a világon.

— Az ördög bújjon belénk — mormolta az ember. — Nem lehet aludni tőlük.

— Folyton kalimpálnak — ásította az asszony. — Mindjárt lekopogok, tíz óra, legyenek csöndben.

A zene elhallgatott, csönd lett. Hallani lehetett, mikor valaki a zongora fedelét lecsapja.

Most már nem volt mit hallgatni.

Lehunyta a szemét. A mese jutott az

eszébe. Hogy a farkas találkozott az úton Piroskával... beszélgetni kezdett vele, aztán elment a nagymamájához, megette, belefeküdt az ágyba, s amikor Piroska jött, őt is fölfalta.

Félni kezdett.

Jól magára húzta a rossz kabátot.

— Istenem, Istenem! — sóhajtotta.

— Mi lesz ott, te? — szólt rá az anyja. Megijedt.

A farkas itt ólálkodik mellette, mindig fölfalja. Imádkozni kezdett és lassan elaludt.

Szentpéteri másnap megint elindult a malmok felé. A feleségének megígérte, hogy munkát keres. Megint látta kifordulni a kocsikat. Valaki rászólt a kocsiőr:

— Mi újság, koma?

Nem felelt, tovább ment.

Nem volt semmi kedve a beszédhez. Úgy tett, mintha nem is hallaná és tovább ódalgott. Mégis be kell térni — gondolta. — Elhatározta, hogy bemegy. Csak előbb végigmegy az utcán, a sarkon befordul a mellékutcába, aztán visszajön és bemegy. így is tett. Bekanyarodott a másik utcába, végigment, visszajött, elment a malom előtt, már a kapu felé tartott, de nem tért be.

— A Dunához megyek, — gondolta. Leballagott a Dunáig. Köd ült a vizén

és a közeledő tél csípős szele csapta meg. Megrakott kocsik nyikorogtak a téren, a kocsisok káromkodtak.

Ez volna a legjobb. Ez, ha kocsis lenne. Csak ne lenne annyi babra az állatokkal. Befogni, kifogni, etetni, itatni, az istállót tisztogatni. Nincs az embernek nyugta. Nézte a Dunát, a ködöt, a nesztelenül sikló hajókat, amelyek úgy adták a füstöt, mintha a pipából szállna fel a levegőbe.

Ezt is elunta.

Visszament a malom elé. Benézett az udvarra. Ez nagyobb, mint amelyikben ő dolgozott. Most hát bemegy. Már az ajtó felé indult, amikor valaki rászólt. Aranyossipkájú, prémes kabátba öltözött ember volt. Rászólt:

— Mit akar?

Nyersen hangzott a kérdés.

Hogy ő mit akar?

Vállat vont.

Nem akar ő semmit.

Visszafordult. Nem megy be.

Amint tovább ögyelgett, eszébe jutott az asszony szava. Hozzon pénzt a föld alól is, mert ő nem tartja tovább.

Mosolygott.

Milyen bolondokat mondanak az asszonyok. A föld alól is hozzon pénzt. Hát még mi a csudát tegyen. Pénz az

kellene, mert itt a tél, hideg van, a karácsony is közeledik. De hogyan lehetne szerezni. Ha egy tömött bugyelárist találna, az jó volna. Akkor venne az asszonynak ruhát, magának új csizmát, meg annak a kis nyavalyásnak is valamit. Némelyik ember olyan könnyen szerzi a pénzt. Az a kis kese zsidó az első emeleten, az csak egyet, ráz a kezével, aztán jön a pénz. Ő meg itt cipeli a nehéz zsákokat és nincs semmi. Egyszer látott a kávéházban az ablaknál ülni két embert, csak úgy ömlött ki a kezükből a pénz. Ugyan honnan jön az elő. Azt mondják, ezek csak beülnek ide, beszélgetnek egymással, és már dül a pénz.

Hogy a csuda verje meg.

Aztán olyan gyorsan tudnak beszélni, úgy kerepelnek, zörögnek, hadonásznak, hogy nevetni lehet rajta.

Azon vette észre magát, hogy megint a városban van. Ejnye, de megszerette. Az utca megtelt sétáló emberekkel. Betér az egyik mellékutcába, hogy hamarabb kiérjen a Dunához. Az egyik ház előtt autó állt, valaki utazni akart, mert bőröndöket hordtak ki. Csinos, fiatal szobalány jött ki, megrakodva mindenféle holmival. Gyorsan rakta föl a dolgokat. Valami beretváltképű ember kiszólt:

— Siessenek, a kegyelmes asszony mindjárt jön.

A leány kinyitotta a kocsi ajtóját, betette a holmikat, becsapta az ajtót és visszasietett. Szentpéteri jól látta, hogy valamit elejtett.

Megállt.

Az utcán alig volt ember, a ház előtt senki. Lehajolt, fölemelte, zsebre tette, és tovább ment. Elérte a másik mellékutcát, gyorsan keresztülment rajta, a Dunapartra ért, a híd alatt tovább ment, elment a másik hidig.

A holmi a zsebében volt. Vájjon mi lehet. Nem merte megnézni. De meri nagyon szorongatta a kíváncsiság, leült a lépcsőre, körülnézett, mikor látta, hogy nincs senki, elővette. Sárga bőrből készült, aranyzáros kis táskaféle volt.

Kinyitotta.

Fésű, kefe, üveg, meg más apró holmi volt benne, mind aranyverettel. Mind-egyiket külön a kezébe vette, megforgatta, az aranyat megpiszkálta és a nap felé tartotta.

— Hát szép ez, — motyogta magának. Majd visszarakta mindeniket. Gondolkodni kezdett. Mit csináljon vele? Az asszonynak nem akarta odaadni, mert mindjárt kérdezősködni kezd. Felelni meg nem jó.

Eszébe jutott, hogy egyszer az asszony

talált valamit. Ha jól emlékszik, karperrec volt. Azt elvitték a temető felé a térre, ott volt valami öreg embernek egy kis boltja, megforgatta a holmit, megnézte és megvette.

Az utat tudja. Egyenesen le kell menni a Baross utcán, aztán balra be és ott a tér. Gyorsan ment. A dolog izgatottá tette. Vájjon ott találja-e az öreget, mit csinál, ha nem lesz ott és megveszi-e a holmit. Végigment az utcán. Megijedt, amikor rendőrt látott. Magához szorította a talált holmit. Csak most gondolt arra, hogy szabad-e ezt eladni? De hát ő nem lopta. Találta. Az isten dobta oda az útjába.

— Nesze, te szegény Szentpéteri Tamás, te zsákhordó, te senki, hát legyen neked is valamid. Marad még ott elég. Annyit cipelt az a leány, hogy három embernek is elég lenne. Nem fosztott meg szegényt a holmijától. Így akarta az Isten, hogy épen ő menjen arra, amikor leejti azt a dolgot.

Amikor a térre ért, erősen vert a szive. A kutyafáját, ez mégse olyan semmiség. Ha most egy rendőr jön és kikutatja a zsebeit, akkor baj lesz.

Sok ember álldogált a téren. Mindenféle holmit kínáltak egymásnak. Ruhát, cipőt, ágyterítőt, inget, kabátot. Elment a bolt elé. Az öreg ember ott ült a

boltban. Épen olyan kopott, sárga kabát volt rajta, mint amikor először látta. Valamit nézegetett. Az egyik szemén fekete csövet tartott, a szemöldökét jól összehúzta. Az állvány előtt magas sovány asszony állt. Várt. Az ember levette a csövet, mondott valamit az asszonynak és visszaadta a tárgyat. Most látta, hogy gyűrű volt.

Az asszony szólt valamit.

Az ember a fejét rázta és kitérte a két karját.

Az asszony ismét szólt, mintha valamit kérne.

Az öreg megint ugyanúgy tett.

A nő mozdulatlanul állt, majd letette az öreg elé a gyűrűt, egyik kezét a másikba rakta, várt. Az ember még egyszer megnézte, majd gyorsan leolvasta a pénz. Az asszony eltette és elsietett.

Most egyedül maradt az ember. Szentpéteri be akart nyitni, de még egyszer körülnézett, senki se járt arra.

Benyitott.

Az öreg fölnézett, letette a szerszámot. Megsimította a szakállát, s a széket kissé hátrább tolt. Úgy látszott, hogy nem nagyon örül a jövevénynek.

— Mit akar? — kérdezte fakó hangon.

Szentpéteri nem szólt. Elővette a kis holmit és letette az asztalra az öreg elé.

— Itt van.

Az ember mohón utána kapott. Majd mintha észrevette volna, hogy elárulta magát, felnézett. Szentpéteri nyugodtan állt előtte, a falon függő órákat bámulta.

Az öreg még egyszer végigsimogatta a szakállát, aztán kinyitotta a kis táskát, végigfutott tekintetével a tartalmán és könnyű, ravasz mosoly szaladt az arcán végig. Tekintetével szinte simogatta az aranyos tárgyakat. Az egyik darabot kivette, megnézte, majd ismét visszatette.

— No? — szólt valami fanyar orrhangon és felnézett.

Szentpéteri nem szólt.

— Mit akar? — kérdezte az öreg és kissé eltolta magától a tárgyat.

— Vegye meg.

— Mennyiért adja?

Szentpéteri vállat vont. Ő bizony nem tudja.

Az öreg gyorsan határozott. Benyúlt a zsebébe, elővette a bugyellárist. Az ember látta, hogy a keze reszket, mikor a pénzhez nyúl. Egymásután lassú mozdulattal szedte elő a bankjegyeket. És szép sorjába lerakott eléje öt darab százast. A bugyellárist visszatette, begombolta a kabátját, s úgy ült, mintha semmi dolga nem lenne tovább vele.

Szentpéteri nem mozdult.

Az öreg pislogott, majd egy keveset fészkelődni kezdett. Előrehajolt, a pénzt Szentpéteri elé tolta.

— Ez a magáé.

Ezt megértette.

Kinyújtotta a kezét, s mint a holdkóros, úgy húzta el a pénzt, begyűrte a zsebébe s elment,

Azt már nem tudta, hogyan került ki az utcára. Azt se, hogyan jutott ide a vendéglőbe. Épen most tették le eléje a sört.

— Parancsol enni? — kérdezte az álmosképű pincérleány.

Fölhúzta a vállát.

— Virsli.

Az ember bólintott.

Mellette öreges ember ült. Nagy, hosszú, rongyos kabátba volt burkolva. Figyelmesen nézte Szentpéterit. Olyan ingyen vendég lehetett, aki naphosszat itt üldögél, mert nem törődtek vele. A kabátja gallérja is fel volt gyűrve, valami rossz, ócska zsíros kalap ült a fején. A keze azonban finom vonalú volt, fehér, gyengéd. Ezek az ujjak nem végeztek soha erős munkát.

— Az öregnél volt, úgy-e? — szólt Szentpéterihez.

Az ember ijedten ránézett.

— Láttam innen. Nagy gazember az öreg, de mindent megvesz.

Nem tudott felelni, csak ijedt arccal a levegőbe bámult.

— Sok pénzt keres az öreg, — mondta és nevette.

— Jól teszi.

Szentpéteri érezte, hogy valamit kellene mondani. De éppen most hozták az ételt. Az ételszag csiklandozta az orrát. Beleszúrta a villát és enni kezdett. Csak most érezte, hogy milyen éhes. Jól esett a hus, a paprikás lé, meg a krumpli. Gyorsan evett. Egészen kitörülte a tányért, aztán szivart kért, rágyújtott és sört ivott. Az öreg rongyos ember tovább nézte. Igazában csak most vette észre az öreget. Kicsit hátradúlt, peckesen tartotta a szivart és nyugodtan fújta a füstöt. Úgy rémlett előtte, hogy valamit mondott ez az ember. Mit is mondott, gondolkozni kezdett. Igen, valamit az öreg boltosról. Ránézett. Az még most is éppen olyan összegubbaszkodva ült a helyén, mint azelőtt. Ejnye, — gondolta Szentpéteri, — ennek egy pohár sört kellene fizetni.¹ Szerette volna, ha most valahogy megszólal, de az öreg nem mozdult. Kibámult az utcára. Már már szólni akart hozzá, de nem tudta, hogy mit mondjon neki. Meg kellene kérdezni, hogy hívják, hogy kicsoda, micsoda, de a szót ismét nem találta, hát inkább hallgatott. Vagy egyszerűen

csak hozatni a sört és koccintani vele. így se jó. Hát majd várni fog. Az öreg most felé fordult.

— Nagy gazember az öreg, — mondta.

— Szentpéteri bólíntott.

— Sokat adott?

Az ember rábámult. Megijedt. Mit akar ez?

— Mindent megvesz, sok pénze van.

Most emlékezett rá, hogy ezt hallotta már.

Csak szíttá tovább a szivart. Bánja is ő, mondjon amit akar.

— Vigyázni kell az öregre, — motyogott tovább az ember.

Szentpéteri fölnézett. Mégis kellene valamit mondani.

A sör kifogyott.

A leány odajött.

— Tetszik még?

— Kettőt hozzon.

Az öreg megmozdult. A másik pohár sört eléje tolta. Az nevetett. Fölemelte a poharat:

— Isten éltesse.

Összeütötték a poharakat.

— Hát tudja, csak azt mondom, nagy gazember az öreg.

— Miért? — kérdezte Szentpéteri.

— Hát mert nagy gazember. Mindent megvesz.

Ezt nem értette.

— Jól tud ő mindent, mégis megveszi, háza van.

Valamit sejtett.

— Nézze, most is bemegy egy úr. Attól is megveszi.

Ittak.

— Jó dolog az, — folytatta az öreg, — csak ott ül, ül és viszik neki a holmikat. Jó dolog.

Bólintott.

— Sokat adott?

Szentpéteri hallgatott, Ezt már nem szerette. Mit is mondjon? Hát persze, hogy sokat. Az ital dolgozni kezdeti, valami könnyű bágyadtságot érzett és ez nagyon jólesett.

— Mi vagy te? — kérdezte tovább az öreg.

— A malomban, — felelte Szentpéteri. Többet nem mondott.

— Malom, malom . . . motyogta az ember és ivott.

Még megittak néhány pohár sört, aztán fizetett, elment.

Az öreg lehúzta a kalapját, mikor elment, kezét fogtak.

Nagyon jól érezte magát. Hazamegy, levágja a pénzt az asszony elé és nem szól semmit. Az asszony is talált már valamit, hát nem szólhat semmit. Lassan lépkedett, nem nézett a földre, büszkén tekintgetett széjjel. Mit fog

szólni, ha levágja a pénzt. Ez a gondolat foglalkoztatta. Aztán hogy fog majd bosszankodni, ha kérdezi, hol szerezte, és nem ad választ.

Az asszonyt nem találta a szobában, így még jobb. Van ideje rá, hogy tervét előkészítse. Először arra gondolt, hogy leteszi a ládára. Aztán, hogy a párna alá. De egyiket se találta jónak. Egyszerűen odaadja neki, punktum.

Az asszony a folyosón állt, a fűszeresnével beszélgettek. Valamit tartott a kötényében, indult fölfelé.

Kivette a pénzt, — mert magának is akart valamit megtartani, — a markába szorította. Most hát jöjjön az asszony, csak jöjjön.

Jött.

Amint belépett, rátámadt az emberre.

— Itthon vagy már, te csavargó.

Az ember hallgatott. Jobb szerette volna, ha az asszony nagyon mérges, akkor nagyobb lesz a diadala. De így is jó. De azt látta, hogy a hangja nem igazi. Valami lágyság szólt a beszédéből, ami ritkán történt nála.

Kiürítette a kötényt, krumpli volt benne.

Az ember elérkezettnek látta az időt, a nagy jelenetre. A pénz már úgyis megmelegedett a markában.

— Te, hallod-e, — mondta és előre-
lépett.

Az asszony oda se figyelt.

— Ide nézz.

Az asszony meg se fordult. Valamit
rakosgatott, aztán kiment.

Szentpéteri egészen zavarba jött, mert
igazán nem tudta, mit is tegyen. Kiszólt:

— Gyere be.

Az asszony bejött.

— Akarsz valamit látni?

— Nem érek rá a bolondságokra,
— mondta bosszúsan és visszafelé indult.

— Ide nézz hát.

Odamutatta a bankókat.

Az asszony egy pillanatra elbámult,
aztán hetykén felelt:

— Ugyan mit hencegsz azzal a ron-
gyos pénzzel, te nézz ide.

Azzal fölemelte a szoknyáját, az alsó-
szoknyája alj át kibogozta és pénzt vett elő.

— Ez se kis kutya, — mondta nevetve.

Most az ember bámult el. Honnan
vette az asszony a pénzt? Furcsa, hogy
mindég az övé az utolsó szó. Akármit
kezd, mindég ő végzi. Ez igazán furcsa
Szinte félni kezdett tőle.

— No add ide.

Kivette a pénzt az ember kezéből, a
többi közé tette s mint aki egészen
természetesnek tartja a dolgot, kiment.

Boris nem felelt. Eszébe jutott az anyja szava, hogy ne merjen ennivalót elfogadni.

Az asszony a székre tette a tányért, odahelyezte a sámlit, darab fehér kenyert, is adott.

— Ülj le, egyél.

A gyerek leült, gyorsan kanalazta a forró levest, jó volt. Azután húst adott neki, meg tésztát. Boris evett.

A kis leány is kijött a konyhába.

— Boris, itt vagy, Boris.

Leült mellé.

— Gyere be játszani.

— No menj be, — mondta az asszony.

Boris fölállt, bementek. A tágas ebédlőben égett a villany, a tűz. A falon szép képek függtek, a padlót puha szőnyeg borította és Boris leült oda a puha szőnyegre, a játékok mellé, nézte a bábút, a kis konyhát, a babaágyat. Nézte, hogy a másik szapora, ügyes kézzel forgatja a babát, egymás mellé teszi a sok kis tányért, kenyérdarabokat rak egymás mellé s ebben a pillanatban azt hitte, hogy álmodik. A nagy világozást nem szokta meg, a meleg is bágyasztotta. Belátott a másik szobába. A vetett fehér ágyak mellett ott volt a zöldzsínóros kis ágy. Ebben alszik a másik kis leány. Milyen jó lehet ott fe-

küdni, az embert nem nyomja a kemény föld és jól be lehet takaródní.

— Nesze hát, — mondta a másik.

Csak most vette észre, hogy az valami süteményt nyújt neki. Lassan a tenyerére tette és nézte.

— Edd meg.

A másik nevetett.

— Edd meg hát.

Boris lassan enni kezdte.

— Jó? — kérdezte.

Boris intett.

— Nekünk mindennap van ilyen. Nektek is?

Megrázta a fejét.

— Hát mit esztek?

Boris nem felelt.

— Van babád?

— Nincs, — felelte Boris. A hangja szinte szomorúan hangzott.

— Nekem három van. Most elaltatom őket.

Hazajött a nyomdász. A kis leány hozzászaladt, megcsókolta. A magas ember magához ölelte, simogatta becézgette.

Boris nézte.

Az apja is megcsókolja.

— No csak játsszatok tovább, — szólt hozzájuk.

Vacsorához ültek. Egymásután hozták be az ételt. Volt hús, sütemény, gyümölcs, bor.

Az asszony kis tányérra süteményt tett és eléjük rakta.

— Egyetek.

Boris nem mert hozzányúlni. A szép, szabályos süteménydarabok egymás mellett feküdtek a tányéron. A másik kis leány kivett egy darabot és a szájába tette.

— Egyél.

Azután a képeskönyvet vélték elő. És Boris azt hitte, hogy mindjárt kinyílik az ajtó és belép rajta Hamupipőke meg a hét törpe. Amikor már egy darabig játszottak, a nyomdászné azt mondta:

— Most menj haza, Boris, máskor megint lejöhetsz.

A konyhában megkapta a kosár fát és fölment. Amint a kosarat cipelte, úgy látta, hogy jobbról, balról emberi alakok suhannak mellette. Itt megy a vasorrú bába, ott Hamupipőke, meg a hét törpe.

Az egyik azt súgta neki:

— Vigyázz.

Letette a kosarat, eltakarta az arcát. Érezte, hogy valaki áll mögötte, félt. Majd fölkapta a kosarat, s amint csak tudott, szaladni kezdett. A lépcsőkön

elpotyogott egy-egy fadarab de nem törődött vele. Sietve nyitotta ki az ajtót. A mosókonykában furcsa alakokat látott. Mozogtak. A vasorrú bába . . . l under Ilona, Hófehérke, meg a hét törpe, Árgyus királyfi alakjai imbolyogtak a sötétségben .. . Majdnem beesett a szobába. Úgy ahogy volt, bebujt a vackába, lehunyta a szemét A foga vacogott a hidegtől és félelemtől. De azért most már jobban érezte magát. Álmodni kezdett Még ébren volt, de az alom már kerülgetni kezdte. Tudta, hogy van keze, lába, feje, arca, de megmozdulni, tollállani már nem tudott volna. Hangokat hallott. ..Tri- t .

— Te vagy az a Boris? Jo kis leány vagy? No gyere velem, elviszlek, kapsz szép ruhát, cipőt, hajszalagot, babát, babaágyat. Fehér ágyban alszol, mint a nyomdász leánya, jó meleg ételt kapsz, mindennap. Elmegy majd a színházba és meglátod a Hamupipőkét, meg a hét törpét.

Érezte, hogy valaki megragadja, föl-emeli.

Az anyja volt.

— Te bestia . . . kint hagytad a szemetet, hol kóvályogtál, mit csináltál, a fát is elhajigáltad, te kenyérevő ...

Az ütlegek elborították az arcat, a hálát, majd kinyitotta az ajtót, kilökte.

Boris a földre bukott, majd föltápáskodott. Ottmaradt összehúzódva, mint valami élettelen fekete gombolyag. Nem tudta, hogy fázik, mögötte nyitva volt az ablak, s a csipős hideg levegő beáramlott. Arról se tudott, mikor az anyja becipelte és a vackára dobta.

Reggel alig világosodott, már föltápáskodott. Amint lebotorkált a hátulsó lépcsőn, eszébe jutott, hogy itt szaladt föl tegnap este, itt szólította meg a vörös ördög. Olyan volt, mint az, amelyet a képeskönyvben látott. Farka is volt, a lehellete meleg, a szeme világitott.

Imádkozni akart, de nem jutott eszébe semmi az imádságból.

Gyorsan ment az emeleten végig. Fölkapta a szemetesládákat és gyorsan lefelé cipelte.

A földszinti leány meglátta.

— Oh, te szerencsétlen, hát még aludni se hagynak.

Boris nem felelt. Apró, gyors lépésekkel tovább sietett. Ettől a leánytól félt. Ha beszélt vele, mindig baj származott abból. Érezte, hogy a tegnap nincs még elintézve.

Megborzongott.

Mintha valami forróság szaladgálna benne. Most emlékezett rá, hogy tegnap este valami történt vele. A hideg

eszébe juttatott mindent. A háta fájt, ütést érzett rajta . . . Igen ... az este történt, azután, hogy följött a nyomdászéktól. Lefeküdt. Elaludt. Valaki fölemelte . . . megrúgta, megverte, kidobta.

Elvégezte a dolgát. Most föl kellene menni.

Megállt.

Félt, nagyon félt. Talán sohase félt úgy, mint most. Fázott, melege volt egyszerre, reszketett, didergett, sírni kezdett, pedig nem is akart, de a könnyek elöntötték, a hideg megrázta a gyönges kis testét, s valami csúnya borzongást érzett magán. Jó volna lefeküdni, egy szót sem szólni, csak aludni, vagy elmenni innen nagyon messzire és maga se tudja, hogy mi volna jó.

— Boris — kiáltotta az anyja.

Fölment. Nem is tudta, hogy ő az, csak ballagott föl, föl, s várta, mikor sújt le rá a baj.

Vagy két napig mászkált föl le. A forróság csak nem akarta elhagyni. Le kellett fektetni, Az asszonyt bosszantotta a dolog, mert vendéget akart hívni, aztán meg mindent egyedül kellett elvégezni.

A gyereknek forró teát adott. A nyomdász leánya fölküldte a babát. Az anyja odaadta neki.

— No itt van, játsszál.

A párnára tette, dédelgette, cirógatta.

— Ne félj, én nem bánlak, csak aludj.

A harmadik nap jobban lett, az anyja azt mondta, keljen föl. Alig állt a lábán Támolyogva ment a lépcsőn, leült, megint ment, ismét leült.

Az egyik ünnepnap estéjére vendéget hívtak. Szentpéteri megint hozott pénzt és nem nyugodott, hogy a cimboráját meg kell hívni egy kis falatozásra. Az asszony nagy fazék káposztát főzött, füstölthust tett bele, pogácsát sütött, sört hoztak, pálinkát, meg szivart.

Megterítette a ládát, melyen enni szoktak, gyertyát gyújtott, tányért kapott kölcsön. Az étel ott melegedett a vas-kályhán.

Boris leült a sarokba. Alig mozdult. Ami körülötte történt, azt csak hallotta, érezte, de nem látta. Az anyját csak úgy látta, mint valami árnyképet. A fehér néni jött feléje, simogatta. Az anyja leküldte borért. Úgy érezte, hogy viszi valami előre, de nem az ő lába. Valaki súgja neki:

— Ide lépj, oda menj, vigyázz, itt a kocsmá, lépj be, mondd:

— Bort kérek. — Add oda a pénzt, — Most gyere vissza, menj föl a lépcsőn, add oda a bort, meg a pénzt, ami

visszajár, ülj vissza a sarokba, vedd elő a babát, szorítsd magadhoz, aludj.

Nem is tudta, mi történik körülötte. Hét óra felé megjött a vendég. Együtt dolgozott az apjával a malomban. Magas, peckes járású, egyenes ember. Jól megrázta az anyja kezét, az apjának azt mondta:

— Szervusz, koma.

Majd leültek enni.

A vendég azt kérdezte:

— Hát a gyerek?

— Beteg, — felelte az asszony.

— Meleg bort kell neki adni.

Az asszony bólintott.

Sokat ettek. Az asszony folyton kínálgatta:

— Tessék, jó szívvel adom.

Az ember beszélt és evett.

Azt már nem tudta, hogy mit mondanak, csak az anyja nevetését hallotta. Tréfás ember lehetett a vendég, mert sokszor megnevettette őket. Most koccintanak, isznak, nevetnek, szivaroznak.

— A gyereknek is, — mondja a vendég.

Az anyja az asztal mellé viszi, bort tölt a szájába. Megrázkódik.

— Nem árt, legalább felmelegszel, — mondja.

Valami csúf émelygést érez a gyomrában. Ez nem jó. A hideg rázza, még

jobban összehúzódzkodik, a babát erősen tartja a kezében.

Most énekelnek.

A vendég jó magasra felviszi, az apja csak úgy lassan dörmögve fújja, az anyja meg belesikit.

Hanyatt dült. Nehéz meleg forróság szaladgál benne, semmit se tud magáról, csak valamit motyog:

— Nem ... ne bántson ... jó leszek . . .
Vigyázok ... ne bántson ...

Azután semmit.

Másnap elhitták a doktort. Megnézte a lesoványodott kis testecskét, legyintett a kezével.

— Mióta beteg a gyerek?

— Csak tegnapelőtt óta, — mondta az asszony és belevörösödött.

A doktor megint legyintett.

— Vége.

*

Este lett már, mire a temetésről hazakerültek. Az ember mindjárt lefeküdt. Az asszony leült, maga elé nézett. Most érezte, hogy hiányzik valami. Ott függött a szegen a vánnyadt kis ruhája, a sarokban a cipője, polcon a könyv, irka, bábu, képeskönyv.

Hát nincs. Akárhogy mereszti is a szemét, nincs. A lámpa már nem világítja sápadt kis orcácskáját, ügyes kis kezével már nem cipeli a szemetes ládát.

Nincs.

Olyan furcsa ez. Hát igazán nincs? Fömlált, körülnézett. Nincs, nincs. Most érezte először, hogy szereti. Az övé, a szivéhez nőtt, a szive alatt hordta és elpusztította.

— Bántottam, ütöttem, verlern, óh te jószágos Isten, — súgta és a keze fejét gyúrta. — De jót akartam, hogy szófogadó legyen, csendes, rendes, istenfélő ember legyen.

A lámpa már csak pislogott, vetkőzni kezdett. Az ember hortyogott, nyitott szájjal aludt.

Holnap ismét nap lesz, s most viheti maga a szemetes ládákat.

Leült, kisírta magát.

A lámpa utolsót lobbant, csend, sötétség borult az alvó férfira, s a kínosan fetrengő asszonyra.